

ज्ञान

वर्ष : १७

अंक : १

एप्रिल १९९०

मोल रु. ४

अप्रील १९९०

वर्स १७ वें

आंक १

वर्सुकी पटी : रु. ४०-००

किरकोळ आंक : रु. ४-००

जाग

हया आंकांत

- नदर संपादप्याची
- वाचपी कळयतात
- विचारां-धार : प्रा. सुमन सामन्त
- धर्मांतलो कायर : रवीन्द्र केळेकार
- मूळ पुरूस : महादेव नाडकर्णी
- मेव करू Ex mo Senhor हॅलोव्हीन : मनोहर पै धुंगट
- इतिहासाचीं पानां : काकासायबांत्यो चिटी
- साहित्य-नियाळ : नागेश करमली
- कवीत : शंकर रामाणी, लक्ष्मणराव सरदेसाय, परेश नरेन्द्र कामत, भालचंद्र गांवकार, शर्मिला श. केळेकार

संपादपी :

रवीन्द्र केळेकार

वावुरपी संपादपी :

सुमन्त केळेकार

उजवाडावपी :

सुमन्त केळेकार

जाग प्रकाशन,
प्रियोळ, म्हाडुळ, गोंय
२०३ ४०४

छापपी :

एस. जे. हुंद्रे

रवि मुद्रणालय,
कडोलकर गल्ली,
बेळगांव ५९० ००२

नदर संपादप्याची

कसले तरेचें नेतृत्व आमचें ?

अेका तळचांत खंय कांय नुसतीं रावतालीं. तांतलीं तीन अेकामेकांच्या सांगातान जियेतालीं.

अेकलें खूब पयसलें येवजितलें.

मुत्तार कितें घडपाचें आसा हाचो ताका अदमास लागतालो आनी तें घडये पयलींच ताचेर अुपाय घेतालें.

दुसरें, प्रसंग येतकूच सादूर जातालें आनी त्याच खिणाक अुपाय घेतालें.

तिसरें आळशी.

आयचें काम फाल्यांचेर धुकुलपी.

तळचा लागसार कांय नुसतें- मारपी रावताले. तांणी अेक दीस तळचांतल्यान अुदकाचे पाट काडले आनी अुदक व्हरून शेतांत सोडलें.

शेतंत पीक बरें येतलें आनी हे वटेन तळें! सुकलें म्हणटकूच नुसतें मारूंक सोंपें जातलें अशें तांणी येवजिल्लें.

तांगेलो हो बेत पयल्या नुसत्याच्या लक्षांत येवपाक कडाव लागलो ना. ताणे आपणाल्या दोगूय अिश्टांक म्हळें, 'आमकां मारपाचो बेत चल्ला. तळचांतलें अुदक दिशीं-दिशीं आटत वता. हें तळें सोडून आमी दुसऱ्या तळचांत गेल्लें बरें. कशें वचचें हें हांव जाणां.'

दुसरें नुसतें म्हणपाक लागलें, वेष्टें भियेवंक कित्याक जाय ? संकश्ट येतकूच म्हाका अुपाय येवजतलो. संकश्ट येवं दी, मागीर पळोवंया.'

दोगांयचें म्हणणें आणकून तिसऱ्यान म्हळें 'तुमी दोगांय देड शाणीं. कोण आमकां मारपाचो ना. खंयच वचपाचो गरज ना! पयल्या नुसत्यान येवजिल्लें, 'ही दोगांय तळें सोडपाचीं

तें ल्हवूच अठून दुसऱ्या तळ्यांत गेलें.

आनी नुसतें- मारतल्यांनी

तातूंत जाळ पातळायलें. सगळीं नुसतीं जाळांत पडलीं.

शिडूक नुसत्यान जाळाचो दोर तोंडान घट धरलो. मेल्लेवरी

तें हुमकळून रावलें आनी जेन्ना नुसतें- मारतल्यांनी जाळ वयर

काडलें तेन्ना तोंड अकूतें करून ताणें आशिल्लें तशें तळ्यांत घालून

घेतलें.

तिसरें मेलें.

असली काणी सांगतकूच 'तात्पर्य' सांगूंक जाय-

१) संकश्ट येवचे पयलींच जो अपाय घेता तो वाटावता.

२) संकश्ट येतकूच त्याच खिणाक जो अपाय घेता तोय

वाटावता.

३) बाकिचे जीव होगडायतात.

आमच्या ग्हालगड्यांनी पयले तरेच्या लोकांक नांव दिलां :

अनागत- विधाता. जें संकश्ट अजून येवंक ना तें पळोवपी. दीर्घ-

दृष्टी.

दुसऱ्यांक दिलां प्रत्युत्पन्नमती. प्रसंग येतकूच तकली

चलोवपी, प्रसंगावधानी.

तिसऱ्यांक नांव दिवंक ना. ते फातराळ. जड.

ज्या समाजांत पयले तरेचे नेते आसतात आनी जो समाज

तांचें भाग्यवंत ते नेते भाग्यवंत आनी तो समाजूय भाग्यवंत.

ज्या समाजांत दुसरे तरेचे नेते आसतात आनी जो समाज

तांचे फाटल्यान वता ते नेतेय भाग्यवंत आनी तो समाजूय

भाग्यवंत.

तिसरे तरेचें नेतृत्व आपणा वांगडा समाजाचेंय नाशें करतात.

गोंयच्या समाजाक आयजवेर कसले तरेचें नेतृत्व मेळ्ळां

म्हणपाचें ?

० ० ०

म. गो. आनी काँग्रेस अकूच

तो म. गो. पक्षाचो कार्यकर्तो.

आमी म्हळें, 'तुमच्या पक्षाचें नांवूच पयलीं घेडगुजरी. कर्णा-

टकांत 'महाराष्ट्रवादी कर्णाटक' नांवाचो पक्ष ना. महाराष्ट्रांत

कर्णाटकाचो महाराष्ट्र' नांवाचो पक्ष ना ..'

म्हणपाक लागलो, 'आमी हें नांव बदलपाचे आसात. मातसो

वेळ लागतलो. दुसरे एक बरें नांव सुचयात पळोवंय !

आमी म्हळें, 'समाजवादी गोमंतक नांव कशें लागता ?'

'असलें नांव अपकारना. नव्या नांवांतूय म. गो. ही अक्षरां

येवंक जाय.' ताणें जाप दिली.

आमकां शंकर भांडाऱ्याचो अगडास जालो. तो हांकां 'मूख

गोंयकार' म्हणटालो.

आमी म्हळें, 'सरळ सरळ मराठीवादी गोमंतक' हें नांव

कित्याक घेनात ?'

'ना, हेंय नांव अपकारना' ताणें जाप दिली. 'मराठी मराठी करून आमकां आतां सरकार घडोवंक येवपाचें ना, अितलें स्पश्ट जालां. मेळून मेळून आठ धा सुवातो मेळटीत. ...आमी आतां भाशेचो प्रस्नूच कडेक दवरूंक सोदतात ... पुणून हाकाय मातसो वेळ लागतलो.'

आमी विचारलें, 'हे दोन बदल केले म्हणटकूच पक्ष घट जातलो अशें तुमकां दिसता ?

'आनीक कसले बदल जावंक जाय ?' ताणें परतो प्रस्न केलो.

म्हळें, 'अक सांग, तुमचें आर्थिक धोरण स्पश्ट आसा ? फाल्या, घरंया, तुमचोच पक्ष सत्येर आयलो, जाल्यार थापराचो नायलॉनचो कारखानो केरीक येतलो काय येवचो ना ?'

'येतलो.' ताणें जाप दिली.

'तशें जाल्यार, मागीर, तुमच्या धोरणांत आनी काँग्रेसच्या धोरणांत फरक कितें आसा ?

ताका जाप दिवंक आयली ना.

आमी म्हळें, 'बिर्लाचो साऱ्या कारखानो तुमच्याच पक्षान गोंयांत हाडलो. कसली गरज आशिल्ली ? सीबा कारखानो तुमीच हाडला, अम. आर. अफ. तुमीच हाडला. असले कितलेशे कारखाने तुमीच गोंयांत हाडल्यात. हे जे कारखाने तुमी हाडले तांचो गोंयांत कसलो गरज आशिल्ली ? तांणी गोंयचें कितलेंशें बरें केलां ? असल्या कारखान्यांत गोंयचो कितलो फायदो जालो आनी कितलें लुकसान जालें, हाचो हिशोब लावन पळेला व्हय तुमी ? ... लायिल्लो जाल्यार कळटलें आशिल्लें कीं असल्या अद्योगांक लागून गोंयचें फायद्या परस चड लुकसानूच जालां ... गोंयच्या अद्योगी-करणाची बुन्याद तुमीच वांकडी घाली. हेच वांकडे बुन्यादीर उपरांतचे काँग्रेस राजवटीन वणटी अुबारल्यात. अद्योगीकरणाची आमची अिमारतूच वांकडी जाली जाल्यार अजाप कसलें ? आयज आमी पळेतात : ह्या अद्योगीकरणान गोंयची हवा, गोंयची माती, गोंयचें अुदक सगळें प्रदूशित करून अुडयलां. सगळ्यांत चड गोंयचो समाज प्रदूशित केला. गोंयांत गोंयकार दिश्टी पडना अितले गोंयां-भायले लोक हाडून तुमी गोंयांत भरल्यात. गोंय मेकळें जाल्लें त्या वेळार आमी स लाख आशिल्ले. आयज तेरा लाख जाल्यात. म्हळ्यार गोंयकारांपरस गोंयांत गोंयां भायलो लोक चड जाला. ही गती अशीच उरली जाल्यार गोंयचो गोंयकार अल्पसंख्य जावन पडटलो...

तो आयकत रावलो.

आमी म्हळें, 'आमी गोंयचो विकास घडोवन हाडटले अशें तुमी म्हणटात. कोणाचो विकास ? कोणा खातीर ? कोणा खुस्तार ? ह्या तीन प्रस्नांच्यो जापो आसात व्हय तुमचे कडेन ?'

ताणें जाप दिली, 'अितले खोलायेंत आमी कोण देंवकूच नात.'

आमी म्हळें, 'तुमीच न्हय, कोणूच देंवूक नात. काँग्रेसूय देंवूक ना, जनता दलूय देंवूक ना. आयज मेरेन जितलेंय देंवून

आयले, जितलेय मंत्री जाले, जितलेय मंत्री जावंक आंवडेतात तितल्यांकडेन ह्या तीन प्रस्नाच्यो जापो नात. देखून गोंयचें पुराय राजकर्ण blind leading the blind to the pitfall जावन पडलां. जेमेरेन विकास कोणाचो, कोणा खातीर, कोणा खुस्तार ह्या तीन प्रस्नांच्यो जापो स्पष्ट मेळनात ते मेरेन 'आमी स्वच्छ कारभार दितले' 'भ्रष्टाचार ना करतले' 'बेकारांक नोकऱ्यो दितले' ह्या तुमच्या आश्वासनांक कांय मोल ना... तुमच्यांत आनी काँग्रेसवाल्यांत कांयच फरक ना. तुमी खासा आपणाकूय फटयतात, दुसऱ्यांकूय फटयतात, अशेंच म्हणचें पडटलें.

जंय सगळेच अेक थंय हो सत्येर आयलो कितें, तो आयलो कितें, कांयच फरक पडना.

० ० ०

प्रतिनिधींक परते आपोवपाचो अधिकार

स्वातंत्र्य वेगळें आनी स्वराज्य वेगळें.

देश स्वतंत्र आसलो म्हूण थंय स्वराज्य आयिल्लें आसतलें अशें म्हणूं नज.

दक्षिण आफ्रिकेचो दाखलो घेवया. थंय दक्षिण आफ्रिकी सोडून दुसऱ्या कोणाचोच शेक चलना ह्या अर्थान दक्षिण आफ्रिका स्वतंत्र देशांतूच मोडटा.

पुणून दक्षिण आफ्रिकेंत स्वराज्य आसा अशें म्हणूं येत व्हय ? थंय स्वराज्य आशिल्लें जाल्यार थंयच्या राजकारभारांत काळ्या लोकांचो वांटो आसतलो आशिल्लो. तो आयज थंय ना. म्हूण काळे लोक वर्सा संकिनी आपणाक आपणाल्या देशाच्या राजकारभारांत वांटो घेवंक मेळचो म्हूण झुजत आयल्यात.

हरशीं हो देश काळ्याच लोकांचो.

पुणून ह्या देशाचेर शेक चलता गोऱ्यांचो.

डेस्मंड टूटू म्हणटा, गोरे लोक आमच्या देशांत आयले त्या वेळार देश आमच्या हातांत आशिल्लो. गोऱ्यांनी पळेलें, आमकां धर्म ना. तांणी आमकां सांगलें, 'आमी तुमकां धर्म दितात. हें बायबल हातांत घेयात आनी दोळे धांपून देवाची प्रार्थना करात' आमी दोळे धांपून प्रार्थना करपाक लागले. अेक दीस दोळे अुकते करून पळेता जाल्यार—

बायबल आमच्या हातांत आशिल्लें, देश तांच्या हातांत गेल्लो.

आपणालो देश आपणाक चलोवंक मेळचो म्हूण दक्षिण आफ्रिकेंतल्या लोकांचे झूज अजून चलता थंय आसा.

देश म्हळ्यार देशाचो राजा अशें अेका काळार लोक मानताले. देशा खातीर प्राण ओंपप म्हळ्यार राजा खातीर प्राण ओंपप अशें त्या वेळार लोक समजताले.

अुपरांत देशाची व्याख्या बदल्ली. देश म्हळ्यार देशाचो राजा न्हय, तर देशांतलो शेतकामती, कामगार, हुमाल, कुली... कश्ट करून देश जिवयता तो, अशी व्याख्या जाली.

आयचे भाशेंत सांगचें जाल्यार, अठरा वर्सां पिराये वयलो जूण अेकलो मतदार देशाचो राजा जालो. हो राजा पांच पांच वर्सांनी आपणाले नोकर वेंचून कडटा. तांकां आमी आयज आमदार

आनी मंत्री म्हणटात

दुर्दैवान हे आमदार मंत्री आपूण हांचे नोकर म्हणपाचें विसरून वतात आनी तांचे धनी जाल्ले वरी वागूंक लागतात.

हाचें कारण म्हळ्यार—

अजुनूय संवसारांत समाजांतल्या बळिश्टांचोच शेक चलता. ते मागीर अुद्योगपती आसूंत वा पसरकार आसूंत.

आनी आमचे नोकर आमकां सोडून तांची नोकरी करपाक लागतात. तांकां जाय तें आनी जाय तशें करतात.

गोंयांत तर गोंयच्या खऱ्या राजाक—मतदाराक मोलून अुरुंक ना.

हाका अुपाय कितें ?

आमी जाका आमचो नोकर म्हूण वेंचून काडटांत तो आमचो 'प्रतिनिधी' हांगा थंय अुड्यो मारपाक लागलो, आपणाल्या खरेल्या धनयाक विसरून दुसऱ्याची चाकरी करपाक लागलो, ते खातीर आपणाक पावणेर काडपाक लागलो आनी सत्येचो कश्याय कसो वापर करपाक लागलो, जाल्यार—

ताका काडून अुडोवपाचो अधिकार आमी गाजोवंक जाय. ताका आमी सांगूंक जाय : तूं समजता तसो तूं आमचो धनी न्हय, आमचो नोकर तूं. तुका वेंचून काडपाचो जसो म्हाका अधिकार आसा तसो तुका काडून अुडोवपाचोय आसा.

महात्मा गांधी म्हणटाले, 'आमच्यांतले कांय जाण अधिकारार आयले म्हूण स्वराज्य आयलें अशें जायना. अधिकारार आयिल्ले लोक अधिकारांचो गैरवापर करपाक लागले जाल्यार तांकां जाग्यार हाडपाची ताकद लोकांत येवंक जाय. लोकांत ही ताकद येतली तेन्नाच स्वराज्य आयलें अशें म्हणूंक येतलें. Swaraj does not mean the aquisition of authority by a few. Swaraj means the aquisition of the Capacity by all to resist authority when it is abused.

म्हळ्यार, आमकां जसो आमचो प्रतिनिधी वेंचून काडपाचो अधिकार लोकशायेन दिला तसो वेंचून काडिल्ल्याक, गरज पडल्यार, परतो आपोवपाचोय अधिकार आमकां मेळूंक जाय. मतदारांनी प्रतिनिधी वेंचून काडपांत चूक केली जाल्यार पांच वर्सां वाट पळोवपाची ख्यास्त तांकां जावंक जायना. चूक जाली म्हणपाचें कळना फुडें ती निवळावपाची संद तांकां रोखड्या रोखडी मेळूंक जाय.

सागपाची गरज ना. प्रतिनिधींक recall करपाचो, परते आपोवपाचो हो अधिकार आमकां आपूण जावन कोण दिवपाचो ना. तो आमकां झुजून घेवचो पडटलो.

नाजाल्यार बरोवन दवरलें बरें—

लोकशायेची बुऱ्याय आमकां घट घालूंक येवपाची ना. राजकर्णाची अधोगती आमकां थांबोवंक येवपाची ना. आनी—

आमकां स्वराज्य मेळ्ळां अशेंय म्हणूंक येवपाचें ना.

केदें व्हडलें आह्वान हें जें हालिंच्या राजकर्णांन आमचे मुखार दवरलां !

० ० ०

राष्ट्रपतीनी तरी जीव दिवंक जाय

पुर्तुगेज कवी लुओश द कामाँबिश् हाका आमी साम्राज्यवादी कवी लेखलो. ताचो पुतळो गोंयांत बुरलो जाल्यार राष्ट्राचो अपमान जातलो असो समज करून घेतलो. हो पुतळो निखळावपाक आमी अंक आंदोलन चलयलें; कांय जाण मुखार सरले आनी तांणी पुतळ्याक डायनामाबिड लावन ताच्या कानाक बूराक घालो. मागीर अके राती आमच्या मुखेलमंत्र्यान तो हालयलो आनी मोन्यांनी म्युझियमांत व्हरून दवरलो.

त्याच कामाँबिश्च्या थडग्याचेर पुर्तुगालाक वचून आमच्या राष्ट्रपतींनी भारताचे वतीन भौमानाचें पुष्पचक्र ओंपचें मू ?

शी: शी: शी: लज जाली आमकां.

कोणेंय तरी जीव दिवचोच पडलो आतां.

कोणे दिवचो ? आमकां राष्ट्रवादाचे पाठ शिकोवपी 'महा'-राष्ट्रवादी नारायणबाब आठवले हांणी ?

तांकां शू: करून आमचेर सोडपी विश्वासराव चौगुल्यांनी ?

राष्ट्रवाद्यां मजगतचे सगळ्यांत व्हडले राष्ट्रवादी आर. अंस.

असच्या कार्यकर्त्यांनी ?

स्वातंत्र्य सैनिकांनी ?

पुतळो हालोवंक लायिल्ल्या प्रतापसिंग राण्यांनी ?

हांचे भितरल्या कोणेंय तरी जीव दिवंकूच जाय.

कोणेंच दिलो ना जाल्यार राष्ट्रपतींक तरी दिवचोच पडटलो. ० ० ०

खंयच्या युगांत जियेतात आमी ?

काकासायबांच्या तोंडांतल्यान अंक श्लोक आयकल्लो-

कलि: प्रसुप्तो भवति स जाग्रद् द्वापरं युगम् ।

कर्मस्वभ्युद्यतस् त्रेता विचरंस्तु कृतं युगम् ॥

संस्कृत चुकलां जाल्यार खबर ना. पुणून श्लोकाचो अर्थ असो-

समाजांतले स्वाभाविक नेते जेन्ना न्हिदो काडटात तेन्ना कलियुग सुरू जाता. नेते जेन्ना खडबडून जागे जातात तेन्ना समाजांत द्वापरयुग येता. तेच जेन्ना कर्तृत्वां करपाक मुखार सरतात तेन्ना समाज त्रेतायुगांत वता आनी जेन्ना पुराय समाज आपणाल्या नेत्यांच्या नेतृत्वाखाला प्रगतिचे दिशेन चलपाक लागता तेन्ना कृतयुग येता.

आयज गोंयांत आमी खंयच्या युगांत जियेतात हें कशें थारायतले आमी ? पंचांग पळोवन काय आमच्या नेत्यांची जातकुळी पळोवन ? ० ० ०

नव्या जोडप्यांचो अंक प्रस्न

तांकां लग्न जावन वर्स लेगीत जावंक ना,

आयज तांचे मजगतीं वेगळीं सरपाची भास सुरू जाल्या.

ती म्हणटा, हो सालाझार, घेंगशे घाले बगर हाका अलोवंकूच येना...

तो म्हणटा, ही हटी. कोणाचेंच कांय आयकना.

तानूंत, परतें, मांयक आनी सुनेक पडना.

मांय मदीं मदीं थोमणे मारीत रावता आनी सून मदीं मदीं हेंस-फेंस करीत रावता.

एका काळार लग्नां भुरगेपणांत जातालीं. चलो सोळा सतरा वर्सांचो. चली आठ धा वर्सांची. दोंगांयचें कंवळें वय. काळजान अकामेकांत भरसून वचपाक सोंपें. अकामेकांकडेन जुठोवन घेवपाकूय बरें.

असल्या लग्नांनी वेगळी सरपाची भास केन्ना चलच नाशिल्ली. दोंगांय जशीं कितें युगांयुगां सावन अकामेकांक वळखतात हे तरेन वागतालीं. अकामेकांच्या स्वभावाच्या धोंगांपोंगांची दोंगांकूय संवय जाताली.

आनी दोंगांय अकचारान अकामेकांकडेन बांदून घेतालीं.

ही चाल आतां पोरणी जाली. वायट म्हूण आमी ती काडून भायरूय अडयली.

आतां नवी चाल आयल्या. चली अकवीस बावीस वर्सांची जावंक जाय. चलो पंचवीस सव्वीस वर्सांचो जावंक जाय. ते बगर तांच्या लग्ना संवदान कोण विचारूय करिना.

ही पिराय लेगीत आमी आतां ल्हान मानपाक लागल्यात. चलो चत्री दोंगांयचें शिक्षण पुरें जावंक जाय. दोंगांय नोकरेक लागूंक जाय. ते अपरांतूच लग्न करूंक जाय, अशें म्हणपाक लागल्यात.

हे पिरायेर दोंगांयच्या स्वभावाचीं धोंगांपोंगां घट जाल्ली अुरतात. बदलप हे पिरायेर सोंपें नासता,

आनी ज्या अर्थान दोंगांय दोन वेगळ्या वातावरणांत वाडिल्लीं आसतात त्या अर्थान लग्न जातकूच तांचे मजगतीं केन्ना केन्ना संस्कारांचे संघर्ष सुरू जातात. हे पिरायेर घोवान अमकेच तरेन चलचें अशी बायलेन अुमेद बाळगप चूक. तशी, बायलेन आपणलें व्यक्तिमत्व विरगळावन घोवांत अकरून जावंचे अशी घोवान अुमेद बाळगप हिवूय चूक.

हे पिरायेर आदर्श जोडपें राम-सीते सारकें वा सत्यवान-सावित्री सारके जावंकूच नज.

हे पिरायेर सुखी संवसार चलोवपाक दोंगांयनी अकामेकांक समजून घेवपाचो यत्न करूंक जाय. अकामेकांच्या व्यक्तित्वाक बादा येवंक दिनासतना अकामेकां मजगतीं अकचार घडोवन हाडपाचो हावेस धरूंक जाय.

जिब्रानाच्या अुतरांनी सांगचें जाल्यार-

'दोंगांयनीं अकामेकांचेर मोग करचो. पुणून ह्या मोगाचो खोडी जावंक दिवचो न्हय. दोंगांयनी अकामेकांची वाटी भरून दिवची. पुणून अकेच वाटयेंतल्यान पियेवचें न्हय. दोंगांयनी अकामेकांक अुंडो मोडून दिवचो, पुणून अेहूच अुंडो दोंगांयनी खावचो न्हय. दोंगांयनी अकामेकां सांगातांत रावचें. पुणून खेटून न्हय.

खांवें जरूय अेकाच देवळाचे आसले तरूय ते वेगळे वेगळे आसतात.

Let there be space in your togetherness.
सांगातांतलें हें अंतर म्हत्वाचें.

ऐकामेकांविशीं अिल्लो सो मोग, अिल्लोसो आदर, अिल्लीशी तुस्त- अितलें आसत जाल्यार हें 'अंतर' मागीर अंतरशें दिसपाचें ना.

पोरूं लग्न जाल्लें जोडपें अंदू वेगळीं सरपाची भास अुलयता तें पळोवन कांय जाण म्हणपाक लागले, 'हें अशेंच जावपाचें. जाचे वांगडा पुराय. आयुश्य सारपाचें आसता ताची वेंचणूक भुरग्यांक कंवळ्या वयार करूंक दिवंकूच जायना. कोणे कोणाकडेन लग्न जावचें हें दोगांयच्या आवय बापायनी, सोयऱ्यांनी मेळून थारावंक जाय.'

वयल्या वयल्यान पळेल्यार हें खरें दिसता.

हालिचीं भुरगीं प्रेमांत पडटात तीं केन्ना आनी कशीं पडटात ? आपणाली भयण, बापोलभयण, मावशेभयण सोडून जी पयलीच चली लागीं येता तिच्याच प्रेमांत हालिचे चडशे चले पडटात. तेच भाशेन, आपणालो भाव, बापोलभाव, मावशेभाव सोडून जो पयलीच चलो लागीं येता ताच्याच प्रेमांत चली पडटा.

धा वीस जाणांच्या सांगातांत येवन तांच्यांतलो अेक वा तांचे मदलो अेक वेंचून वाडपा अितलें स्वातंत्र्य अजून आमच्या भुरग्यांक मेळूंक ना. हाका लागून पयलेंच प्रेम हेंच लग्न करपाचें प्रेम अशें आमी मानून चलतांत.

असल्या प्रेमांत चुको जावं येतात.

कशेंय आसूं, अितलें तरी सगळ्यांनी मान्य करूंकूच जाय की चल्याचे वा चलयेचे अित्सेआड लग्नां जावकूच जायनात. वेंचणूक सोयरिकेन जावं वा प्रेमान जावं, निमाणो निर्णय आवय बापायन चल्या चल्यांचेरूच सोडूंक जाय. लग्ना उपरांत तीन म्हयन्यांभितर चलो वा चली दों भितरल्या अेकल्यान आमचें लग्न आमचे अित्से आड जालां अशें घोशीत केलें जाल्यार कायद्यान लेगीत तें लग्न रद्द जावंक जाय. तशें, चलो वा चली दों भितरल्या अेकल्यान 'आमी प्रेम केले खरें, पुणून आमचें चुकलें अशें आमकां आतां दिमपाक लागलां' अशें घोशीत केलें जाल्यार तेंवूय लग्न कायद्यान रद्द जावंक जाय.

होमा अुज्या मुखार लग्न जालां वा रजिष्ट्रारा मुखार लग्न जाला म्हूण तें तुटूंकूच जायना अशें म्हणून दोगांकूय वळयां अेकठांय दवरप आनी दोगांयनी आयुष्यभर दुख सोंसप ही परिस्थिती चलूंकूच दिवंक जायना.

वेगळीं रावंक सोदतल्या त्या जोडप्याक आमी म्हळें, मातसो धीर धरात. ऐकामेकांक समजून घेवपाचो यत्न करात. ऐकामेकांच्या व्यक्तित्वाक बादा येवंक दिनासतना जुळोवन घेवं येता काय कितें तें पळेयात. देवळांतल्या खांब्यां भाशेन ऐकामेकां मजगतीं अंतर दवरून तुमच्या संवसाराचें देवूळ तुमच्यांनी झेलूं येता काय कितें, तें पळेयात. अेकठांय रावप सामकेंच कठीण अशें अेक दोन वर्सांच्या यत्नां उपरांतूय दिसून आयलें जाल्यार मागीर उपाय ना. वेगळीं सरात. मन मारपाची गरज ना. ऐकामेकांक भौमानान वागोवंक आयलें जाल्यार मागीर वेगळीं सरपाची गरज अुरची ना.

घोवाक सांगलें, दुसऱ्याचे बायलेक तूं जसो वागयतलो आशिल्लो तशी हिका वागोवन पळे. तिका दुसऱ्याची बायल लेख, अिश्टाची लेख. ते उपरांतूच निर्णय घे.

तिकाय सांगलें, 'तुका तुजो स्वभाव आतां बदलूंक येत न्हय ? तसो, ताकाय बदलूंक येवंचो ना. दोन वेगळ्या स्वभावाच्या मनशांक अेकठांय रावंक येवंक जाय. ताका तूं समजून घेशीत जाल्यार तुका हें समजतलें. जमलेंच ना जाल्यार मागीर वेगळें सरपाक हरकत ना. पुणून अेक लक्षांत दवर : तुका तुज्या पांयार अुबें रावतें पडटलें. तरूच संवसारांत भौमानान जिपेवंक पावतलें.

० ० ०

नवें वर्स

करतां करतां अेक वर्स जालें ह्या म्हयनाळ्याक.

ह्या आंका पसून ताचें नवें वर्स सुरू जाता.

सुरू केल्लें त्या वेळार कोंकणी सरस्पतिच्या मंदिरांतल्या सगळ्या म्हालगड्यांचो आधार मेळटलो अशी अुमेद बाळगिल्ली. सगळीं पानां भरपाचो प्रसंग संपादप्याचेर वा वावुरपी संपादप्याचेर येवंचो ना अशें दिशिल्लें. आमचे म्हालगडे मागी नासतना आपणालें बऱ्यांतलें बरें बरप धाडून दितले हो भावार्त बाळगिल्लो.

आधार मेळ्ळो, जायत्या जाणाचो.

जांचे कडल्यान अुमेद आशिल्ली तांचे कडल्यान मात न्हय.

घडये 'जाग' तांच्या पांवड्याचें नासुंये.

सुरू केल्लें तेन्ना अडचणीचोय आमकां अदमास आशिल्लो. हालिच्या काळार खंयचेच भाशेंत लेखक नेमाळीं चलयनात. तीं चलयतात कांय अुद्योगपती. कोंकणी अजून त्या पांवड्यार पावूंक ना. देखून नेमाळींय तिच्या बरप्यांकूच काडचीं पडटात आनी प्रकाशन संस्थाय तांकां च चलोवच्यो पडटात. पस्तीस वर्सां ह्या मळार वावरुनूय जायराती खातीर आमकां हाच्या ताच्या दारांत अजून भोंवचें पडटा.

पुणून हाचें आमकां दुख ना.

ह्या पस्तीस चाळीस वर्सांच्या वावरान कितले शे कोंकणी भक्त आमचे बरें मागते जाल्यात. तांचोच आधार मेळळ्यार पुरो. कोणा मुखार इत पातळायनासतना म्हयनाळेंच न्हय, दिसाळें लेगीत चलोवपाचें धाडस आमकां जातलें. प्रस्त अितलोच-

आमचे हे बरें-मागते मातशे अगत्यान मुखार सरूंक जाय. 'जागाक' आयज जे पटयेकार मेळळ्यात तांच्यांतल्या जण अेकल्यान पांच-पांच नवे पटयेकार आमकां जोडून दिवपाचो संकल्प करचो. तीन वर्सां भितर अेक दिसाळें चलोवपा अितली आमची तांक वाडट्यी.

तांणी मातसो सहातुभूवीन हाचेर विचार करवो.

तें कशेंय आसूं-

नव्या वर्सा पोरूं परसूय नेटान वावुरपाचो संकल्प आमी केला. सगळ्यांचो आधार मेळचो.

० ० ०

वाचपी कल्यतात....

पणजी

दि. ११-४-९०

भौ. रवींद्रबाब केळेकार

नमस्कार.

कांय दिसा फाटल्यान म्हाका म्हापशां वचपाचो योग आयलो. जांगेर हांख पावलों तांगेर तुमचो 'जाग' आंक वाचूंक मेळ्ळो. तुमचो संपादकीय खूब आवडलो. आंक फेब्रुवारी म्हयन्याचो आशिल्लो. वाचतना मातशें खटकलें.

तुमी म्हणटात की सनातन धर्म विंगड विंगड धार्मीक विचारसरणीक अेकवटून आसा. तुमीं फुडें अशेंय म्हणलां की घोव शिवाक भजता तर तुाची बायल विष्णूक भजता आनी हें कसलोच फरक वा झगडें नासतना चलतालें आनी चलता दुराचार नासतालोच. सगळो कितें काय अेकचार. भेद म्हणून कांयच ना. म्हाका हें पटलेंना. आमच्या गोंयच्याच वाटारांत जर बारकायेन अर्द शतका फाटल्या घडणुकांचो विचार वा याद केली तर तुमी बरयल्या ती परिस्थिती नाशिल्ली. सारस्वत ग्रामणांचोच जर घराबो आनी तांच्यो त्या काळच्यो समजुती आनी practical जीवन पळयल्यार तुमकां कळटलें. स्मार्थ आपल्यो चलयो वैष्णवांगेर लग्न करून दिना आशिल्ले. इतलेंच न्हय तर कांय सुधारणावादी व्यक्तींक तांचे आड उठून चळवळी उग्रासावच्यो पडिल्यो. भारताच्या हेर भागांत तर मारामारीचेर पावपा सारकीं रणखेवां जाल्यांत. दक्षिणेक जाल्यांत तशींच उत्तरेकय जाल्यांत. बंगालांत शक्तीपुजक तर सदांच वैष्णवां बरोबर झगडत रावल्यात. त्या काळार म्हज्या वाचनाप्रमाण शैव आनी वैष्णव हे दोन वेगळे धर्म आशिल्ले. ह्या दोन बराबर आनीक कितलेशेच तरेच्या विचारांच्या धर्मांचो ह्या भारतांत राबितो आशिल्लो. ते आपसांत सदांच झगडटाले.

गोंयांत अेकिवेकीची चळवळ जातकच थोड्याश्या प्रमाणांत वातावरण निवळलें. तरी मठा मठांत वाद आनी वेगळेचार अशिल्लो आनी आजून आसा.

वयर बरयल्ल्याचेर विचार करता आसतनाच हांवें अेक चीट वाचली. ती आसा तेनाली रामाच्या जीवनाचेर. ती ही अशी:-

'Tenali Rama'

• Sir, - This is with reference to Door-darshan's recently started 'Tenali Rama' serial which no doubt is entertaining. But it will be in order to remind ourselves that the Telugu speaking Tenali Ramalingam or

Ramakrishna Kavi could hardly have been the droll jester that popular legends about him suggest.

Some details of his life are well known. He was probably born in Prathama Sokha/Aaraadhya or Lingadhari Brahmin sect. He was then known as Ramalingam. It was while he was a Saivite that he wrote 'Udbhataaraadhya Charitramu' - Udbhata is said to have migrated from Kashmir to the Telugu country. Aaradya Brahmins with the surname 'Mudigonda' claim to have descended from Udbhata. (Udbhata is one of the three or 12 Aaradhyas famous in the history of some Saivite groups)

Tenali Ramalingam became Tenali Ramakrishna when he changed his religion somewhat later in his life - he became a Sri Vaishnava. His Guru's name was Bhattara Chikrayacharyulu. Tenali Ramakrishna must have written Panduranga Mahatmiyam after his conversion.

It is well known that Tenali Rama wrote in what is called the 'Praudha' style. It is clown.

R. Ganti, Madras

तेनाली रामाचे मुस्तींत शैव आनी वैष्णव हे दोन वेगळे धर्म आशिल्ले. शैवाचो वैष्णव जांव येतालो. पूण ते करणुकेक धर्मांतर मानताले. (change of Religion-conversion) मानताले.

हांवे भारताची भोंवडी केल्या. भोंवडेन जंय जंय हांव गेलों थंय थंय म्हाका 'हिन्दुधर्म हो सहेष्णुधर्म' असो दिसूंक ना. म्हाका खंयच हिन्दुधर्म म्हणपा सारको धर्म दिसूंक ना आनी हांवें अणभव-कूंय ना. म्हाका दिसले ते भेद. ह्या भेदांवयल्यान हांवें पळेल्यो त्यो मारामारी, कत्तल. अेकचार खंयच दिसलोना.

गोंयांत हालिच्या काळांत स्मार्थ-वैष्णव लग्नां जातात. सहज जातात पूण तांच्या घरांत जर तुमी वशात आनी पळयशात तर वैष्णवांक स्मार्थांगेली हाडिल्ली चली चडकरून पसंत नासता. आपसांत जें कितें कुजबुजतात तें आयकुपासारकें नासता आनी बरोवपासारकेंय नासता.

तुमचें मत्त मांडचें आनी म्हज्या शंकाचें निरसन करचें.

॥ बरें गोंय

-जगदीश कामत

हे चिटीक सारकी जाप दिवपाक अक वेगळो लेखूच बरोवचो पडटलो. तो मुखार केन्नाय तरी बरोवं येत. आयच्या आंकांत... ह्या माथाळ्या खाला अक लेख दिला. तो कामतबाबांची चीट हातांत पडचे पयलीं बरयल्लो. ह्या लेखांत थोडी भोव-अर्दी म्हणुंया- जाप कामतबाबांक मेळूंक जाय. अुरिल्ली मुखार केन्नाय तरी दिवं येतली.

खंयच्याय अका प्रस्नाकडेन पळेता आसतना दोन नदरांनी पळोवं येता. देखीक 'जीवो जीवस्य जीवनम्' हो प्रस्न घेवंचा. डाविनाचे नदरेन ह्या प्रस्नाकडेन पळेलें जाल्यार 'जीव जिवांक खावन जियेता' अशें दिसतलें. क्रोपाट्कीनाचे नदरेन पळेल्यार 'जीव जिवांक आधार दिवन सांगातान जियेतात' अशें दिसतलें. दोनूय नदरी संवसारांत चलतात. दोनूय खऱ्यो. पुणून पुराय सत्य ह्या दोनूय नदरांच्या समन्वयांत आसा. सत्य सोदता आसतना नदर निखटी analytical आसून उपकारना. ती synthetic आसूंक जाय.

हिन्दू समाजांत भेदाचीं तत्वां घे म्हण भरल्यांत. ह्या तत्वांक लागून हिन्दू समाज विस्कळीत जाला. पुणून तेच बरोबर हिन्दू धर्म साधनेंत समन्वयाचेंय तत्व सदांच नेटान काम करीत आयलां. ह्या तत्वाक लागून अक सामको विस्कळीत जाल्लो समाज अजून मेरेन तग धरून रावला. समन्वयाचीं तत्वां नाशिल्लीं जाल्यार हिन्दू समाज नाच जावन वतलो आशिल्लो.

आमचो प्रस्न आमी खंयचे वटेन रावप - आमी खंयच्या तत्वांक पोसवण दिवप - अितलोच. आमी भेदाच्या तत्वांचेर भार दिवप काय समन्वयाच्या तत्वांचेर दिवप, हें जण अकल्यान थारावपाचें.

कामतबाबांनी पळेलां जातलें : कांय कडेन अिश्टेटीक लागून भाव भाव अकामेकांचे दुस्मान जाल्यात. आपणाल्याच भावाक पेलो मानपाक धर्मूच जाय अशें ना, अिश्टेट लेगीत हें काम करता. पुणून म्हणून कितें भावां भावांक केन्नाच पडना असो नेम तांतूंतल्यान काडूं येत व्हय ?

स्मार्तांच्यो चलयो वैष्णवांगेर पावल्यो जाल्यार तांची निर्भत्सना आयज लेगीत जाता ही गजाल खरी. पुणून ह्यो वळी बरयतल्याची आजो स्मार्तांची आशिल्ली, आवयूय स्मार्तांची, घर-कान्नाय स्मार्तांची आनी सुनूय स्मार्तांची. आमच्या घरांत चार पिळग्यांपसून कोणेच स्मार्तांच्या चल्यांक दुशण दिल्लें आमी आयकूंक ना- हीय गजाल तितलीच खरी.

शैव आनी वैष्णव हे दोन वेगळे धर्म. ते अकामेकांकडेन झगडल्यात तशे अकठांयूय आयल्यात. आनी आतां तर ते अकठांय येवन नांव आनी रूपूय सोडूंक मुखार सरल्यात.

- संपादपी

केपें गोंय

१६-०४-९०

संपादक जाग,

तुमचो जाग हांव पयल्या अंकापसून वाचतां. सांगपाक खोस

जाग : एप्रिल १९९०

भोगता म्हाका तुमचो जाग खुपच मानवला.

विजया नाडकर्णीन बरयल्लो आगळीक हो लेख वाचलो. तेबरोबर ताचेर आयिल्ली अक प्रतिक्रियाय वाचली.

दोगांयचीय मुद्दे माणपाची कला आवडली. तांगेले मुद्देय आवडले. पूण ताचेर म्हजेय कांय विचार माणचेशे दिसतात. घडये मातशे वेगळे आसत पूण माणलेबगर रावं नज जालें म्हणून बरयतां.

संवसारांत दादल्यांची आनी मनशांची मनां रिझोवपी जायत्यो गजाली आसात. तांतूंत संगीत, कला, सैम, बरें जेवण, साहित्य अश्यो. आनी दादल्यांनी हातूंत 'बायल' म्हणटात ते वस्तुचोय आसपाव केला.

दादल्यांचो समाज संगीताचो. आस्वाद घेवपाचे नदरेन विचार करता, कलेचोय आनंद घेता, सैम पळोवन मन प्रफुल्लित जावपाक वाव दिता, साहित्य वाचून बौद्धिक सुख घेता, बरें जेवण खावन धादोस जाता. ह्या सगळ्यांकडेन पळेयतना तांची नदर ह्या गजालींतलें सुंदरपण सोदता. कलात्मक दृष्टी सोदता, ताची तुस्त करता.

पूण जेन्ना तो सुंदरकायेचे नदरेंतल्यान अके बायलमनशेक पळेयता तेन्ना मात ताचें मन ती अक भोगपाची वस्तू हे हीन नदरेन कित्याक पळेयता ?

बायलमनशेकडेन ते भायर आनीक कांयच ना ? तिका सैमान सुंदरकाय दिल्या ती समाजान तिका 'ते' नदरेन पळोवची म्हणूनच दिल्या ? काय ताचे फाटल्यान आनीक कितेंय हेतू आसा ?

तुमकां बायलमनशेच्या सौंदर्याचो फकत भोगच घेवं येता. आस्वाद घेवं येना ?

म्हाका दिसता पुरूशप्रधान संस्कृतीन ताचो विचार केन्नाच करूंक ना. हें घडटलें जाल्यार तुमकां तुमच्या मनाचेर ताचो दवरचो पडटलो. ताका साधना जाय, निश्ठा जाय, ताका लागून मन शुद्ध जाता. विचार शुद्ध जातात. आनी विचार जशे शुद्ध जाले, तशी तुमची समाजाकडेन पळोवपाची नदर निवळटा.

घडये तुमी म्हणटले, 'सुंदरकायेक लागूनच भोगपाची इत्सा जाता. अक गजाल तुमी विसरतात. भोगप म्हळें की तांतूंत अके तरेची जबरदस्ती आयली. अके तरेचो सुवार्थ आयलो. आनी जेन्ना असो सुवार्थ खंयचेय गजालीक येता तेन्ना आमी ते गजालींतलें सुंदरपण विसरतां, तांतुतली पवित्रताय विसरतां आनी मागीर उरता तो निखटो दळिद्री सुवार्थ !! जाका अन नासता, भावना नासतात.

आमी रामायण महाभारत जर इतिहास म्हणून धरलो जाल्यार तेन्नासाकून बायलेकडेन ते नदरेन पळोवप ही अक विकृती वा गुन्यांव म्हणून पळेयताले. पूण आज समाजच ते नदरेक आपणावंक लागला. तिका संस्कृती वा ट्रेडिशन म्हणपाचेर आमी पावलयांत. जेन्ना खंयचेय गजालीचें सामाजीकरण जाता तेन्ना ताचें आपसुकच संस्कृतीकरण जाता.

आज बायलांचो जायरातिनी बी वेपारी नदरेन उपेग करून

घेतात. हाका कांय कारणां आसात.

आयचो समाज हो पुरुशप्रधान समाज. चडकरून म्हत्वाचे निर्णय वस्तू घेवपाचें बाबतींत तोच घेता. कारण तोच मुखेल जोडकार आसता. तेन्ना ताका वश करून घेतलो जाल्यार वस्तू चड येतात. आनी 'नर आनी मादी' ह्या तत्वाचेर ताचेर ओपोझीट सॅन्सा कडल्यान छाप वडोवपाचो यत्न वेपारी करता.

जर आमचो समाज स्त्रीप्रधान आशिल्लो जाल्यार घडये दादल्यांचो. उपेग जायत आशिल्लो.

पूण संस्कृती आनी वेपार हातांत हात घालून वचूंक शकना. तेचबरोबर आयचें जग पैशांचेर चलता. तेन्ना संस्कृतीचेर पांय दवरून जर पैसो मेळटा आसत जाल्यार तेंवूय करपाक आयचो समाज तयार आसा. तो मागीर जांव दादलो जांव बायल.

वयर हांव आनीक अक मुद्दो बरोवंक विसरलें.

दादले जेन्ना खंयचेय सुंदर बायलेचो भोग घेता त्या खिणासावन तो तिची सुंदरकाय विसरता, तो तिका तुच्छ मानूंक लागता. कारण 'भोग घेवप' हेंच आपलें उद्दीष्ट, हेंच आपलें अंतीम साध्य अशें मानता.

पूण सैमाचे बाबतींत संगीताचे बाबतींत तो हें करूंक शकना म्हणून तांचें व्हडपण टिकून उरलां. सैमाची सोबितकाय आनी संगीताचें खाशेलेंपण मनशाच्या मनांत उरलां म्हणून आमी अजून ताका मानतात.

सांगातान दीस काडपाचें उलोवपाचें जालें जाल्यार आमच्यांत तय आसात. हांव ना म्हणना.

तशें पळोवंक गेलीं जाल्यार लग्नाउपरांत कितलिशीं बायलां घोवांक लग्नाआदली वागणूक दितात. ? घडये हाकाच लागून घोवाबायलांमदीं अंतर वाडता जांवये.

म्हाका व. पु. काळे हांचे अक वाक्य याद जाता, 'दादल्याक बायलेपरस प्रेयसीच चड लागिची दिसता कारण तिच्यात क्षमा करपाची शक्त चड आसता.'

खरें ते !! आमी कितलिशीं बायलां लग्नाउपरांतय घोवाच्यो प्रेयसी जावन रावतात ?

घडये लग्न जालें की बायल निर्धास्त जाता जांवये. आतां खंय वतलो म्हाका सोडून, अग्नीमुखार सात पावलां मारल्यांत तीं ?

शरीरान घडये वचचो ना पूण मनान वचूं येता हाची आमी जाण दवरप गरजेचें. आनी ही जाण दवरली जाल्यार आमचे संबंद चड घट जावं येतात.

आनी आतां निमणें,

दादल्यान बायल सुंदर म्हणून भोग घेवपाचो विचार करप ही वृत्ती सोडून ती गरज म्हणून घेतलो जाल्यार घडये तांच्यांत सौंदर्याविशीं आनी बायलांविशीं आदर उरतलो. नाजाल्यार आमी सुंदर जावप हो आमचेर सामाजीक कलंक जावन उरतलो.

बरें मागून,

- शबनम शैगीय

आयची बायलमनीस एका क्रांतीयुगांत पावल घालूंक लागल्या. आयजमेरेन समाजान तिची जायती व्हडविकाय गायली. घोवाची बायल म्हूण तिका पतिव्रतेचो सन्मान दिलो; भुरग्यांची आवय म्हूण तिका वत्सलतायेची मूर्त घडयली. पूण मनीस म्हूण तिच्या प्राक्तनांत दुख्खाबगर दुसरें कांयच आयलेंना. आतां तिचे दोळे उकते जाल्यात. आपली दुबळेकाय खंय आसा हें तिका बरे भशेन कळ्ळां. आर्विल्ल्या विज्ञानान जाल्यार मळबायेदे उपकार करून तिका सगल्या अडचणींतल्यान सासणाची मुक्त केल्या. गर्भधारणा आडावपाचीं साधनां विज्ञानान तिचेखातीर निर्माण केल्यांत. आनी तांकां लागून तिच्या बंद्देपणाचे पास धील धील जायत चल्ल्यात.

हे फुडें ती कोणायची तरी कोण म्हूण जीण सारपाची ना. ती जियेतली मनीस म्हूण- फकत एक हाडामासाची मनीस म्हूण...

विचारां-धार

सुखी जिणेची कळेचावी

‘व्हड जातकच तूं कोण जातलें गो बाय?’ ह्या मिलनाच्या प्रस्नाक वेळ लायनासतना सुचित्रान जाप दिली : ‘इंजिनियर’. धुवेची जाप आयकना फुडें आवयचो तोंडा-दिवो सामको झगझगून पेटलो. आपल्या घोवावरी धुवेनय इंजिनियर जावचें आनी खोऱ्यांनी दुडू उसपुचो हाचें सपन आवय पळेताली.

सुचित्रा आवयबापायली एकली एकसुरी धूव. गिरेस्त कुळांतली. पिरायेन धा वरसां बलायकेन सुदृढ क्लासींत हुशार आनी प्रयत्न करपी जिद्दी चली म्हण शिक्षकय तोखेतात. आयचे सारकी सगळी परिस्थिती तशीच उरली जाल्यार मुखार इंजिनियर जायतय बी.

सायकल हाडल्यार शाळेंत बेगीन वचूंक मेळटलें अशें दिशिल्ल्यान ‘म्हाका आतांच सायकल जाय, सायकल घेवन दिली ना जाल्यार हांव अभ्यास करचों ना, शाळेंत वचचों ना आनी आयज जेवचोंय बी ना’ अशें म्हणत म्हणत सुमीळ रडटाली. आनी आवय ताका सांगताली, ‘हें पळेय सुम्या, हांव तुका येता त्या एप्रीलांत सायकल घेवन दितां. आयज म्हजेकडेन सायकल घेवपाक पयशे नात. पूण तूं अभ्यास कर. हांव तुका सायकल दितांव दितां,’

पयशे नात खरे. तरीय रीण काडून सायकल घेवन सुमीळाक दिली जाल्यार ताची पिराय सायकल चलोवपाची आसा व्हय? हाचो विचार आवय कांयच करी ना. जण एकलो ध्येयाखातीर जियेता. भुरग्यां मुखार कितेंय ना कितें ध्येय (aim) आसपाक जाय. तें आसलें जाल्यार ताचो ध्यास घेवन, निच्छेव करून ध्येयप्राप्तेखातीर भुरगीं रातिचो दीस करतात. आपणालें सपन पूर्ण करपाखातीर धडपडटात. मागीर हीं ध्येयां वैयक्तीक उदरगतिची आसूं ना जाल्यार समाजीक जावं राष्ट्रीय बलायकेचीं आसूं. आपणें कितें तरी करूंक जाय हाची जाणवीक ल्हान पिरायेर निर्माण जाली जाल्यार भुरग्यांचे जिणेक एक वेगळेंच वळण मेळटा. तांचें व्यक्तिमत्त्व संपन्न जाता आनी

तीं मुखार सरून फळादीक जीण घडयतात. पूण ध्येयाकडेन वता आसतना भुरग्याची कुडिची, मनाची, बुद्धिची आनी आस्पतिची तांक, हांचोय आमकां विचार करचो पडटलो. ह्यो पुराय गजाली अणकूठ आसल्यो जाल्यार ध्येया-खातीर फुडें सरना कसलोच आडमेळ येवंचो ना. पूण हांचे भितरलो खंयचोय एक घटक उणो जालो जाल्यार मात ध्येयाचो ध्यास आसुनय सपन पूर्ण जावंक पावचेंना. ध्येयपूर्ती जाली ना जाल्यार भुरगीं कश्टी जातात, संभावान पिरपिरीं जातात आनी मेळटा थंय आख्या संवसाराचेर राग काडटात, धुसफुसतात. कुटुंबाची आनी आपल्या मनाची स्वस्तताय ना करतात आनी मानसीक नदरेन रोगयाळीं जातात.

आपणाल्या भुरग्यांविशीं आवयबापयच्यो जायत्यो अपेक्षा आसतात. कांय फावटी आमचे जिणेंत अर्दकुटचो उरिल्ल्यो आमच्यो इत्सा आमच्या भुरग्यांनी पुरत्यो करच्यो अशें आमकां दाटून दिसता. अशा वेळार आमी आमची अर्थीक तांक तशेंच भुरग्याची कुवत हांचो इल्लो लेगीत विचार करिनात आनी एके तरेन तांचेर बळजबरी करतां. खूबशीं भुरगीं कांय गजालीं खातीर हट करतात. आनी आमी आस्पत नासतनाय अपुरबापेच्या नांवान तोखणाय करून तांचो हट पुरोवपाचो यत्न करतां.

जण एका आवयबापायन ध्यानांत धरूंक जाय की भुरग्यांची तोखणाय करता आसतना तांकां तांचे भोंवतणचे परिस्थितिच्या शिमांची जाणवीक करून दिवपाक जाय. परिस्थितिचें हांतरून पळोवनूच मागीर अपेक्षांचे पाय पसरावपाची तांकां संवय लावंक जाय, म्हणटकच अपेक्षा-भगाचें दुख्ख उणावंक पावता. आनी जिणेंतलें विरुसपण निराशा, राग, द्वेष उणो जावंक लागता. आपणाल्या व्यक्तिमत्त्वाच्या शिमांची खरी जाणवीक जावप हीच ‘सुखी जिणेची कळेचावी’ हें सूत्र दोळ्यांसामकार दवरून आमी जेन्ना भुरग्यांक वाट दाखयतले तेन्नाच तीं आपणालो फुडार उजळ करूंक पावतलीं.

— प्रा. सुमन सामंत

पमति कोयर

— रवींद्र केळेकार

तो हाचे पयली केन्ना पावंक नाशिल्लो. ताका हांव निखालूस वळख नाशिल्लो. पुणून अकलो अश्ट ताका मुजरत घेवन आयिल्लो.

‘हाक तुजे कडेन अलोवपाचें आसा.’ अश्टान म्हळें.

म्हाका कच जालें. म्हळें, हो अलोवपाक आयला काय झगडुपाक ? काय देवा हांलिच्या काळार हिन्दू धर्मा संबंदान हांव कितें कितें बरयत आयलां तें वाचून केन्ना केन्ना कांय जाणांच्यो तकल्यो तापतात. तें मागीर म्हजे कडेन अलोवपाक म्हण येतात आनी म्हजी परीक्षा घेवपाक लागतात. वाद घालतात आनी निमाणे आपणाली तकली तापोवन घेवन वतात म्हळें, तांच्यांतलोच कोणूय तरी हो आसूंक जाय.

‘कितें अलोवपाचें आशिल्लें ?’ हांवें विचारलें.

‘तुमी हिन्दू धर्माचीं खंयचीं खंयचीं पुस्तकां वाचल्यांत ? ... गीता वाचल्या ?’

‘हय. वाचल्या.’ हांवें जाप दिली आनी म्हळें, ‘गीते वयलीं भाष्यांय वाचल्यांत. टिळकांचें ‘गीता रहस्य’ वाचलां. श्री. अरविन्दाचें ‘अस्सेज ऑन् द गीता’ वाचलां. गीते संबंदान मराठींत, हिन्दींत, गुजरातींत, अग्नजींत वाचपासारकें जें कितें अजुवाडा आयलां तांतलें बरेंचशें नदरेखाला घालां. महाभारताच्या म्हज्या अनुसर्जनांत गीतेचो हांवें कोंकणींत अणकारूय करून दिला...’

‘म्हणटकूच गीतेचो तुमी बरो अभ्यास केला म्हणूंक जाय.’ ताणे म्हळें.

‘अभ्यास केला काय कितें म्हाका खबर ना. केला म्हणराचो धीर म्हाका जावपाचो ना. गीतेचोच न्हय, खंयच्याच धर्म-पुस्तकाचो हांवें ‘अभ्यास’ करूंक ना. धर्माच्या मळार हांय अक साधक. धर्म-पुस्तकां वाचतां तेन्ना साधकाचे नदरेन वाचतां. साधकान धर्म-पुस्तकांचो अभ्यास करूंक जाय अशें ना. ताची व्हडलिशी गरज ना. तुकारामान खंयच्याय ग्रंथाचो अभ्यास केल्लो आसून अशें म्हाका दिसना. कवीरानूय केल्लो म्हणूंक येना. श्रीरामकृष्ण परमहंसांनीं तर करूंकूच नाशिल्लो हें खातरी दिवन सांगूं येता. साधनेंत विद्वत्तेक व्हडलेंशें म्हत्त्व ना. थंय म्हत्त्व आसा तें अणभवाक. काळजाचे आर्तेंक. हांवें गीता साधकाचे नदरेन वाचल्या. गीतेन

म्हाका जायतें दिलां. पुणून गीतेचो अभ्यास हांवें करूंक ना... असलो अभ्यास केन्ना केन्ना साधनेंत आडखळ हाडटा अशें म्हजें मत जालां.’

अतलें सांगून हांवें ताका म्हजो अक अणभव सांगलो. म्हळें, ‘सूरदासाचें’ ‘निर्वल के बल राम’ हें भजन तुजें आयकलां व्हय ? म्हजें अत्यंत आवडटें भजन हें. तें आयकतां तेन्ना म्हजें काळीज सामकें लीन जालां. शरणागती हरशीं जमना, ती हें भजन आयकत-कूच जमता. तें आयकतना हांव म्हजे म्हाका ओश्वरा सुवादीन करून अडयतां. हें भजन हांवें कांय व्हडल्या गवयांच्या ताळ्यांतल्यान आयिल्लें आयकलां. शास्त्र-शुद्ध रागांत आयकलां. तें आयकून म्हजी मान धोलल्या. हांव लीन जालां. पूण तें म्हणटल्यांक हांवें लीन जाल्ले पळोवंक नात. भजनाचे सूर तांगेल्या ताळ्यांतल्यान येतात, काळजांतल्यान येनात अशें शें कितें दिसलां. हाचे अुरफाटें, आश्रमांत अमृतलाल नाणावटी हें भजन म्हणटाले तेन्ना भजनाचे सूर नाणावटीच्या काळजांतल्यान येताले तें हांवें पळेल्लें. नाणावटी संगीताचे जाणकार आशिल्ले. पुणून जाणटपणांत तांगेलो आवाज इल्लोसो घोंगरो जाल्लो. केन्ना केन्ना बेसूर गायताले. पुणून भजनाचे सूर तांच्या काळजांतल्यान येताले... देखून तांच्या भजनाचो चड प्रभाव पडटालो. विद्वत्ता आनी आर्तता हांचे मदलो हो फरक भजनां आयकतना जाणवला तसो धर्म-पुस्तकां वाचतनाय जाणवला. राधाकृष्णनांच्या पुस्तकांत म्हाका विद्वत्ता पळोवंक मेळळ्या. गुरुदेव रानड्यांच्या त्याच विशया वयल्या पुस्तकांत विद्वते भायर भक्ताचें काळीज पळोवंक मेळलां. आनी राधाकृष्णनां परस गुरुदेव रानड्यांकडल्यान हांव चड प्रभावीत जालां. साधकान व्हडले व्हडले ग्रंथ वाचूंक जाय, ताचो अभ्यास करूंक जाय अशें ना. ताका ग्रंथां परस चड केन्ना केन्ना अकाद्र्या भजनांतल्यानूय खूब कितें मेळटा... हांवें गीता वाचल्या तशीं अपनिषदांय वाचल्यांत. मराठी, हिन्दी, गुजराती संतांची बरपावळूय खूबशी वाचल्या. हांलिच्या काळांतले श्रीरामकृष्ण, श्री अरविंद, रामतीर्थ, गांधी, रवीन्द्रनाथ हेवूय वाचल्या. तांचे कडल्यानूय जें जें कितें मेळूं येतालें तें हांवें घेतलां. पुणून कोणाकूच हांव दसून रावूंक ना... म्हज्या चेंबवांत जितलें घेवं येतालें तितलें घेतलां आनी मेळटा थंयच्यान घेत रावलां. म्हजो चेंबू म्हज्या काळजा येदो, ताका हांव कितें करूं ?

हें सांगून हांवें ताका विचारलें, ‘तूं हो प्रस्न म्हाका कित्याक विचारता ?’

तो मातसो घुटमळो. मागीर म्हणपाक लागलो, 'हालीं तुमी हिन्दू धर्मा संबंदान, हिन्दू समाजा संबंदान, गुरुचरित्रा सारकेल्या हिन्दू धर्म पुस्तका संबंदान जें कितें बरयनात तें वाचतकूच' हिन्दू धर्मात कांयच ना 'अशें तुमचें मत जालां जावंक जाय, अशें दिसता. म्हण विचारपाक आयिल्लों, हिन्दू धर्मात तुमकां बरें कितेंच मेळूं ना ?'

'अशें कशें म्हणूं येत ? म्हजी वाड हिन्दू संस्कारांत जाल्या, हिन्दू वातावरणांत जाल्या. हिन्दूधर्मांत म्हाका खूब कितें मेळ्ळां. हांवें ख्रिस्ती आनी मुसलमान धर्म-पुस्तकांय भावार्तांत वाचल्यांत. हिन्दूधर्मांत ना अशें कितेंच नवें. वेगळें अशें म्हाका ह्या ख्रिस्ती, मुसलमान धर्मांत मेळूंक ना. हिन्दू धर्मांत जल्मा आयिल्ल्याक आपणाली आध्यात्मिक भूक भागोवपा खातीर दुसऱ्या धर्मांत वचपाची गरज ना. हिन्दूधर्मांत ताका जाय तें सगळें मेळ्ळें. पुणून ...'

हांवें ताचे मुखार म्हजी अक अडवण दवरली. म्हळें-

'हांवें महाभारताचें कोंकणीत अनुमर्जन केलां म्हणपाचें तुंवें आयकलां जातलें. पयलींच अक गजाल मांगून मेकळो जातां : हांव महाभारताकडेन धर्माचो ग्रंथ म्हण पळेता. गीता महाभारतांतूच आयल्या. हरिवंश महाभारताचोच वांटो. शान्तिपर्वीत तर धर्म घे म्हण भरला. पुणून महाभारताची ओड हे खातीर म्हाका केन्ना दिसली ना. महाभारत हें अक काव्य. अक महाकाव्य. अक 'अपिक पोयेम.' ताचे कडेन साहित्यकाराचे नदरेनूच हांव सदां पळेत आयलां. म्हाका तें आवडटा तें तांतल्या चरित्रचित्रणाक लागून, ताच्या शिल्पाक लागून. महाभारताचें शिल्प वेरूळांतल्या कैलाम-मंदिरा परसूय भव्य आनी दिव्य. हे शिल्पाचे ओडीन हांवें तें आटोवन कोंकणीत हाडचें अशें येवजिलें. अक साहित्यकार ह्या नात्यान म्हाका तें अक आह्वान कशें दिसलें. आनी हांवें तें हातांत घेतलें. आठशें णवशें पानांत तें आटोवन हाडपाक स आठ म्हयने म्हाका पुरो आशिल्ले. अशें तशें वर्स देड वर्स लागत आशिल्लें. पुणून म्हाका अणोपुरीं स वर्सां लागलीं. तांतूंत अतली भरस पळेळी कीं ती काडटासर नाका पुरो जालें. कोणेय किनेय भरसुचें ह्या पुस्तकांत ? ही भरस पळोवन मदीं मदीं म्हाका हें 'खंयचें हातांत घेतलें' शें जाल्लें. अखेरेक पूर्ण केलें. परिणाम ? महाभारत जातकूच रामायण हातांत घेवपाचें मनांत आशिल्लें. तें घेवपाचो धोरच केन्ना जालो ना. म्हळें, हातूंतलें प्रक्षिप्त सोदपाक कितलीं वर्सां लागतीत, देवाक खबर. आसा तशें करपाक म्हाका येवचेंच ना. हांवें रामायण तकलेंतलेंच काडून अडयलें... रामायणांतूय भरस खूब आसा. भरस नाशिल्लें हिन्दुंचें अकूय धर्म-पुस्तक ना. महाभारत, रामायण, भागवत, मनुस्मृती, पुराणां सगळ्या ग्रंथांनी भरस भरल्या-कोयर भरचो तशी. तुकारामाच्या अभंगांतूय खंय ताणे बरोवंक नाशिल्ले कितलेशे अभंग दुसऱ्यांनी बरोवन भरशिल्यात. कबी-राच्या नांवान खूब जाणांनी आपणाले ग्रंथ खपयल्यात. योगवासिष्ठ खंय बरयलां अकल्यान, खपयलां दुसऱ्याच्या नांवान. कोणेय कितेंय बरोवचें, कोणायाच्या नांवान खोपोवचें हें सगळें धर्माच्या नांवान

ह्या देशां चल्तां. हाचे सारकीं 'फटींगपणां' दुसरीं आसात ? फटींगपणांच ही. अमलीं फटींगपणां दुसऱ्या धर्मांनी मेळत काय कितें, म्हाका दुबाव आसा. पुणून हिन्दू धर्मांत तीं भरल्यांत हातूंत दुबावूच ना खरें मांगतां, हिन्दुंचें खंयचेंय धर्म-पुस्तक वाचूंक घेतां तेन्ना 'देवा, म्हाका अमत्यांतल्यान सत्याकडेन व्हर-असतो मा सद्गमय' ही प्रार्थना म्हज्या मनांत भितरले भितर कळनामतना चलत रावता आनी सत्याकडेन पावतासर म्हाका नाका-पुरो जाता. हांव खर्शेतां. धर्माच्या नांवान सत्याचो द्रोह जितलो ह्या देशांत जाला तितलो हेर कडेन खंयच जावंक ना जातलो. आमची अुपासनाय तमलीच, अमत्यान भरिल्ली. विघ्नहर्त्याकडेन-गणपतीकडेन-मागता आसतना आमी आमचीं सगळीं कामां निविघ्नपणान शार्ती पावय म्हण मागतात-निविघ्नं कुरुमेदेव सर्वकार्येषु सर्वदा. सर्वकार्येषु सगळीं कामां. शुभ-कार्येषु - बरीं कामां न्हय. अुपासना आनी भक्ती ब्रह्मचारिणी आसूंक जाय. हिन्दुंची अुपासना आनी भक्ती व्यक्तिचारी. अमली अुपासना, असली भक्ती करपी लोक देशाक निति आनी धर्माचे नदरेन वयर कितें काडटले, कपल ? हिन्दू धर्मांत-ताचे अुपासनेंत आनी भक्तींत-अकठांय जाल्लो सगळो कोयर, सगळो घयरांव सात्र मारून भायर अडयले वगर हो देग नितिचे नदरेन वयर सरपाची आस्तूच ना. हिन्दू धर्माच्या अभिमानांनी लोकां संबंदान अुलयतां बरयता आसतना हांव जो तिडकलेवरी अुलयतां बरयतां ताचें कारण हें. अकलोय सभागी धर्मांतलो हो कोयर सात्र मारून भायर अडोवपाचो वावर करिना. बऱ्या वायट सगळ्याच गजालिचें समर्थन करून हिन्दू धर्म निवळ कसो जातलो ? निवळ जावपाचो म्हाका अिल्लीय अस्त ना.

मागीर ताका हांवें अक खबर सांगली. म्हळें-

कॅथलिक चर्च काल पयर मेरेन अकूच धर्म खरो 'कातोल्क आपोस्तोल रोमान' अशें म्हणीत आयिल्लें. हो अकूच धर्म देवाचो, बाकिचे सगळे देवचाराचे अशें मानीतय आयिल्लें. तशें किरिस्तां-वांक शिकयतूय आयिल्लें. हेंच चर्च आतां कितलें बदल्लां, खबर आसा ? दुसऱ्या धर्मांतूय घेवपामारकें जायतें आसा अशें तें मानपाक लागलां. ते खातीर तें वेगळ्या वेगळ्या धर्मांतल्या लोकांक अकठांय हाडून तांचे कडेन 'संवाद' घडोवन, दुसरे धर्म समजून घेवपाचो यत्न करपाक लागलां. आमच्या गोंयांतूय हो संवाद-दुसऱ्या अुतरांनी सांगचें जाल्यार, हो 'डायलॉग' - घडोवन हाडपाची वावर सुरू जाला. पिलारीचे सेमिनारीन हे खातीर अक 'संव-समन्वय मंच' सुरू केला .. कॅथलिक चर्चांत घडून आयिल्लो केदो व्हडलो बदल हो, अदमास आसा तुमकां ? वेगळ्या वेगळ्या धर्माच्या लोकांक अकठांय हाडचे, अकठांय येवन तांणी अेका-मेकांचे धर्म-विचार समजून घेवचे, अेकामेकां कडल्यान धर्मांतलें बरें कितें आसा तें घेवचें, अेकामेकांक दिवचें आनी हे भाशेन सगळ्यांचें अक धर्म-कुटुंब स्थापन करचें हो विचार महात्मा गांधीचो. आमी मुखार व्हरपाचो. तो कॅथलिक चर्च आतां मुखार व्हरूंक लागलां. चर्चांत येदी व्हडली कान्ती घडून आयल्या आतां. समज, चर्चांतल्या

लोकांनी हिन्दुंची नदर समजून घेवपाक ताणी खंयचो ग्रंथ वाचचो असो आमकां प्रस्न केलो जाल्यार आमी तांच्या हातांत खंयचो ग्रंथ दवरतले ? ...

‘ भगवद् गीता... ’ ताणे फटक् करून जाप दिली.

‘ गुरुचरित्र कित्याक न्हय ? ’

तो मातसो घुटमळ्यांत पडलो. म्हणपाक लागलो ‘ गीता आमचो सर्वमान्य ग्रंथ. ’

‘ अशें ? मागीर गीता सोडून गुरुचरित्राचे सप्ताह तुमी कित्याक करतात ? ’

‘ आमी गीतेची लेगीत पारायणां करतात. ’ ताणे जाप दिली.

म्हाका हांसूक आयलें. ‘ म्हळें, ‘ तुजे हे जापेंत ‘लेगीत’ अंतर आयलां न्हय, तेंच सगळो गोंदळ करता. गीतेचीं पारायणां करपी मनीस गुरुचरित्राचे सप्ताह केन्ना करचो ना. कोणूय गुरुचरित्राचे सप्ताह करुंक लागलो आनी वांगडा गीतेचींय पारायणां करपाक लागलो जाल्यार, धरून चलूंक जाय : ताच्या जिविताकडेन दोनांचोय संबंद ना. हांव जी व्यभिचारिणी भक्ती म्हणटां ती ही. आमच्या जिवितांत विसंगती भरल्या म्हणपाचें आमच्या लक्षांतूच येना जाल्यार ताचो अर्थ अेकूच जाता : आमचें धर्म-जिवीत वयलेचाराचें. आमच्या काळजांत तें देंवूंक ना. आमचो ‘मिथ्याचार’ चल्ला, आमी धोंगी असोच अर्थ हातूंतल्यान येता. गीतेचो धर्म आमी अंग्लंड अमेरिकेचे बाजारपेठेंत खपयतात. होच खरो हिन्दूधर्म आसत जाल्यार तो आमी हांगाय चलोवंक जाय. हांगा आमी गुरुचरित्राचे सप्ताह करपी, सत्यनारायण चें व्रत करपी, सोळा सोमार करपी धर्म चलयतात. हें हिन्दूधर्माचें रूढी रूप. आमी तें धर्मविचारांत सात्र मारून भायर काडून अडोवंक जाय. नवो कायदो येतकूच पोन्नो रद्द जाता तसो शुद्ध धर्म मेळटकूच पोन्नो रद्दो जालो म्हण सोडून दिवंक जाय. अुपासना ब्रह्म-चरिणी जावंक जाय. तुर्तक आमी असली ब्रह्म-चरिणी अुपासना करिनात. देखून अमेरिकेच्या लोकांक आमी विवेकानंद-राधाकृष्णन सारकेल्यांनी सांगिल्लो धर्म खरो हिन्दूधर्म म्हण दाखयतांत आनी हांगा घरांत गुरुचरित्राचो, सोळा सोमारांचो धर्म चलयतात.

पौष्टिक अन्न पोटांत घेवंक जाय तेन्नाच तें आंगाक लागता. तें आंगार साड्डायलें म्हण आंगाक लागपाचें ना. धर्म विचारूय काळजांत क्षितर वचूंक जाय. जिबेर घोळयलो म्हण जायना. वयले-चाराक पाळो दिलो म्हण अुपकारना.

‘ पौष्टिक अन्न पोटांत घेवंक जाय. आंगार साड्डावन अुपकरना ’ हें म्हजे वाक्य ताच्या काळजाक लागलें जावंक जाय. कवितेंतूली अेकाद्री बरी वळ आयकतकूच आमी अशे ‘ताह’ करतात तशेंशें कितें ताणे केलें आनी म्हळें, ‘ आमकां धर्मग्रंथ दोळे अुकते दवरून वाचूंक येनात. म्हण जाता सगळो गोंदळ हो... आमी धर्मविचार फकत आंगाक साड्डायतात. पोटांत घेनात. ’

‘ सारकें तुजे ’ अशें म्हणून हांवें ताका म्हजो अेक अणभव सांगलो. म्हळें, ‘ अ मचे आश्रमी प्रार्थनेंत कुराणांतल्यो कांय आयाती

आमी म्हणटांत. कुराणांत आरंभाक ‘ अल्-फातेहा ’ म्हण कांय आयाती आयल्यात तातूंत कुराणाचें सगळें अर्क आयलां अशें म्हणटात. मौलाना आझादान ह्या ‘ अल्-फातेहा ’ ची अर्थावणी केल्या ती ‘ असेसॅस ऑफ कुराण ’ ह्या नांवान अंग्रजींत अुजवाडा आयल्या. हांवें अुपनिषदां अितलेंच मानवलें म्हण कुराण वाचपाक घेतलें. पिक्ठोलचें अेक सुंदर भाशांतर अंग्रजींत अुजवाडा आयलां. तें वाचपाक लागलों. ओश्वराक पुराय शरण वचूंक जाय म्हण सांगपी जो वांटो मेळ्ळो तो काळीज हालोवन गेलो. पुणून कांय वांटे मातूय लक्षांत येनात जाले. म्हळें ‘ हातूंत कितेंय तरी आसूं येता. पुणून तें समजना ’ हावें तें वांटे कुशीक अुडयले. आनी मुखार गेलों. कांय वांटे मातूय आवडले नात. ‘ ते मुस्तींतल्या अरबांक घडये हें सांगप गरजेचें आशिल्लें जांव येता. आयज ताची गरज ना ’ अशें म्हणून तेय कडेक अुडयले. दुसऱ्या धर्मा संबंदान तातूंत जें कितें आयलां तें वाचतकूच ‘ शी. धर्म पुस्तकांत असली अळशीक येवंक जायना ’ अशें दिसलें. ‘ पुस्तकाचेर बंदी हाडूंक जाय ’ अशेंय मदीं मनांत आयलें...

अेक लक्षांत दवरपाचें : कुराण हांवें वाचपाक घेतिल्लें तें तांतूंत कितें आसा हे पळेवपा खातीर न्हय ताचो अभ्यास करपाक न्हय. अेक साधक ह्या नात्यान म्हाका तांतूंत ‘ कितें मेळूं येता ’ तें वेंचून काडपा खातीर वाचूंक घेतिल्लें. म्हळ्यार अेके तरेचे भक्तीनच हांवें तें वाचिल्लें. पुणून म्हजी ही सद्धा-भक्ती म्हजे विवेकाचे दोळे धांपूंक पावली ना.

हे भाशेन कुराण वाचून जातकूच म्हजे मुखार अेक प्रस्न अुबो रावलो. म्हळें, ‘ हांवें जे भाशेन दोळे अुकते दवरून कुराण वाचलें तशें अेकाद्री मुसलमान तें वाचीत व्हय ? तो तांतलें अुतरान अुनर पवित्र धरून वावतलो. म्हजे भाशेन ‘ शी, असली अळशीक धर्म पुस्तकांत आसूंक जायना ’ अशें ताका खंयच दिसचें ना. ‘ तातुंतूय कितेंय तरी आसा ’ अशें तो म्हणटलो. आनी तेंवूय भक्तिभावान वाचतलो. म्हज्यान कुराण दोळे अुकते दवरून वाचूंक जाता. ताका दोळे अुकते दवरून वाचूंक येवचें ना.

रोखडोच म्हजे मुखार आनीक अेक प्रस्न अुबो रावलो. म्हळें, आमच्या ह्या देशांत ज्या ‘ भागवता ’न हिन्दुंचेर आपणाली मोहिनी घाल्या तें, धरंगा, ह्या मुपलमानान वाचपाक घेतलें जाल्यार तो तें कशें वाचतलो ? जे सद्धा-भक्तीन तो कुराण वाचतलो ते सद्धा भक्तीन वाचतलो व्हय ? ना. दोळे अुकते दवरून वाचतलो. भागवत वाचतना ताका ‘ शी, असली अळशीक धर्म-पुस्तकांत आसूंक जायना ’ अशेंय दिसतलें.

दुसऱ्यांच्या धर्माचीं पुस्तकां आमी वाचतांत तेन्ना दोळे अुकते दवरून वाचतांत. ‘ दोळे अुकते दवरून वाच ’ अशें आमकां सांगचें पडना. पुणून आपणाल्या धर्माचीं पुस्तकां जेन्ना आमी वाचतांत तेन्ना आमचे दोळे अुकते अुरनात.

म्हजें म्हणप अितलेंच : आपणाल्या धर्माचीं पुस्तकां दोळे अुकते दवरून आमकां धाचूंक येवंक जाय. खंयचेंय पुस्तक आमी मागीर तें, विवेक जागरूक दवरूनूच तें वाचूंक जाय. अितली

तटस्थताय आमच्यांत आमी वाडोवन घेवंकूच जाय. सदा कुड्डी आसूंक फावना. विवेकाचे कसवटणेक जें अंतरना तें मोन्यानी घेवपाक आमकां कोणूच सांगिना. जें पटना तें घेवचें ना अशें म्हणपांतूच मनशाच्या मनीसपणाचें व्हडपण आसा.

ही निखट्या बुद्धिवाद्यांची रीत न्हय. वेदांतले ऋषीय आमकां आमच्या आचारांत जें बरें आसा तेंच घेयात—यानि अस्माकं सुचरितानि तानि त्वया सेवित्यवानि. जो अंतराणि ' अशें सांगताले. बुद्ध तर स्पष्टूच सांगतालो, ' हांव जें कितें सांगतां तें हांव सांगतां म्हण मानून घेवं नाकात. तुमचे बुद्धिचे कसवटणेक तें घांसून पळेयात आनी थंय खरें अंतरलें जाल्यारूच घेयात.' शंकराचार्य विचारतालो, ' अजो शीतळ म्हण तुमकां सगळ्या श्रुतीनी, धर्मां, सांगलें जाल्यार तुमी तें खरें मानतले न्हय ? '

धर्म-ग्रंथांच्या मळार ' प्रामाण्य-बुद्धी ' आसूंक फावना. काळजांत भुदेल्ल्या सत्यावडेनूच ती आसची. आमी फकत सत्याक अेकनिष्ठ रावचें. मागीर तें सत्यूच अिल्लें अिल्लें करून आमचे मुखार अदीक स्पष्ट जायत रावचें—द स्पीरीट ऑफ ट्रूथ बुअिल लीड अस् टु ऑल ट्रूथ.

सगळे धर्म जीव नाशिल्ले जायत पडल्यात ते धर्म-पुस्तकां विशिंचे आमचे प्रामाण्य-बुद्धीक लागून. ते प्रगति-विरोधीय जावन पडल्यात. मुखार पावल घालुंकूच पावनात. तांतूंत सगळ्यांत चड प्रगति-विरोधी हिन्दूधर्म जाला. ताचे पांयूच जशे कितें भुतावरी अुरफाटे—मुखार वचपा बदला फाटीं फाटीं सरत रावपी. हिन्दूधर्म खरो सनातन धर्म अशें सगळेच म्हणटात. सनातन म्हळ्यार सदां अुरतलो असो. जो सदां आसता तो कालचे सारको नासता. आयचे सारको आसूंक जाय. नवो ताल आसूंक जाय. ते खातीर तो बदलत रावंक जाय. दिशीं दिशीं निवळ जायत रावंक जाय. मागीर ' गर्व से कहो : हम हिन्दू हैं ' अशें लोकांक सांगपाचो प्रसंग कोणाचेर येवचो ना. सगळ्यांक तावो गर्व दिसतलो. दुसऱ्यांकूय ' काय बरो धर्म पळेयात हो ' अशें दिसतलें.

ते खातीर हिन्दू समाजांत धर्माच्या नांवान जो कोयर भरला तो सान्न मारून भायर अुडोवंक जाय. जो घयरांव हिन्दूधर्मांत जाला तो काडून अुडोवंक जाय.

हें काम हिन्दूचें न्हय जाल्यार कोणाचें ?

तो आयकत राविल्लो. बरोच वेळ जाल्लो, वचपाक अुठलो तेन्ना ताणे अेक निमाणो प्रस्न केलो :

' तुमी म्हणटात तसलो कोयर फकत हिन्दूधर्मांतूच भरला न्हय ? मुसलमान ख्रिस्ती सगळ्या धर्मांभितर कोयराच्यो रशी पडल्यात. तुमी फकत हिन्दूक दुशण दितात. मुसलमान, ख्रिस्ती लोकांक अेका अुतरान लेगीत सांगिनात तें कितें ? '

म्हळें, ' घर, हांव तांकांय दुशण दिवपाक लागलों आनी तांणी, समज, म्हाका म्हळें, ' तुजें घर पयलीं निवळ कर, मागीर आमकां शाणेपण सांगपाक यो. ' जाल्यार तांकां हांवें जाप कितें दिवपाची ? ती तुजेकडेन आसा न्हय जाल्यार म्हाका सांग, हांव

तार

दीस

निक्तोच धारेक लागला.....

सकाळसावन

आशीकुशीच्या दोंगरांमाथ्यार

पिकिल्ल्या लख

उजवाडाचे सासायेचें.

न्हंयतल्या संथ पाण्यातळा

सुर्ण जालां

आनी खंयतरी पयस

बंदरार

तारयामामान वाल्लो उलो

अचकीत

कानार पडटा :

' धनयांनो, येयात;

बेगीन चडात;

आतां

आलतडची तार

पलतडीं वचपाचो वेळ जाला....'

— शंकर रामाणी

ती तांकां दितां. म्हजेकडेन जाप ना. म्हण हांव म्हजें घर पयलीं निवळ करपाचो वावर करतां...म्हजें घर निवळ करप ही म्हजी सगळ्यांत व्हडली लागणूक हो वावर हांव करतां म्हण तुमी दुखवतात ताका हांव कितें करूं ? अपाय ना. चडांत चड अितलेंच म्हणूं येत : तुमी दुखवतात हें म्हजें दुर्दैव. पुणून तो म्हजो गुन्यांव अशें म्हणशीत न्हय ?

- ❀ -

— मनशाच्या जिविताची जातकुळी पळोवची आसत जाल्यार—

न्हिदेचीं आठ वरां सोडून अुरिल्लीं सोळा वरां तो कशीं सारता तें पळोवचें. ताका मागीर ३६५नी गुणचें. अपरांत वर्सांनी गुणचें.

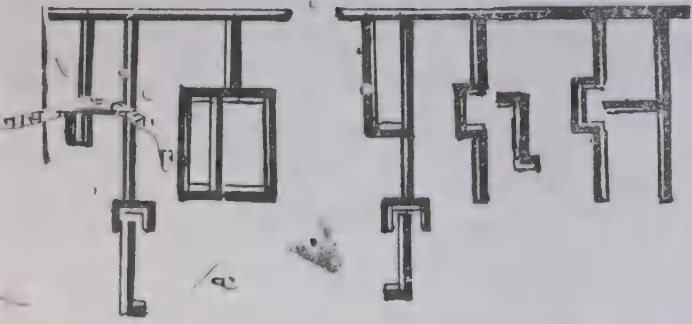
‘पापणी म्हजो माय तापला ! मातशी चल पळोवया. हांव कितें येवजितां...’

घरकान्नीक हावें कुडीभायर धांवडायलीच. बाजयेर पडलों आनी परतो येवजूंक लागलों.

मनीस हो ह्या संवसारांतलो खूब सुदारिल्लो अक प्राणी अशें म्हणटात. तो उलयता, शिकता, बरयता, वाचता, बरीं-बरीं आंगाचीं घालता, नवेनवे सोद लायता, विज्ञानांतय ताणे कितली तरी प्रगती केल्या, हें सगळें खरें. पूण अशें आसुनय खंयचेय मोने जातोक नाशिल्ल्या वायट व्यसनांचे आधीन तो कसो जाता ? मनशांनी आपणांक लावन घेतिल्ल्या व्यसनांची जंत्री पळेल्यार दोळे वरशीं वतात. ताका विडयेचें व्यसन, पुडीचें व्यसन, सोऱ्याचें व्यसन ! हीं उणीं काय म्हूण जाणा कोण सट्टो, गडगडो, मटको हींय व्यसनां ताणे आपणाक लावन घेतल्यांत. कर्म न्हय ? आयज पळोवंक गेल्या. दोळ्यांमुखार असो प्रस्न उबो रावता की व्यसन म्हळ्यार कितें आनी व्यसन तरी कित्याक म्हणचें ?

म्हज्या भुरगेपणांत हांवें पळेलां. पोऱ्या तिडचार एका पमऱ्या मुखावेलें पडवेर भोलू, बाबली, सोमो बी हांकां सकाळसानवेळ ताबलांनी खेळपाचें व्यसन आशिल्लें. ताबलां घोळोवन जिखतना येता त्या आवाजाच्या तालार ‘ताबल, दोगां तिगां रे तिगां-तिगां-तिगां’ अशे मोट्ट्या मोट्ट्या ते वडुताले आनी ताबलां जमनीर आपटिताले. कोण जिखतालो कोण हारतालो. जिखिल्ल्यान मागीर हेरांक बोस्तेवाले गादयेर व्हरून इल्लेइल्लें नेष्ट पियेंवक दिवपाचें अशें थरिल्लें आशिल्लें. दिसाधवळ्या ते खेळटाले म्हूण तांचे मजगतीं बाबली आसामेरेन अकाय पुलीसाक तांकां धरून व्हरपाक काळीज जाय नाशिल्लें. कारण बाबली म्हणटात तो कोणाकच आयक नाशिल्लो. एक फावट अका पुलीसान तांकां धरून चायडेर व्हेले. बाबलीन हवालदाराक सरळ सांगलें ‘होच पुलीस सदां आमचे-कडल्यान चिरीमिरी म्हूण दिसाक आठ आणे व्हरता. पयर आमी दिले नात म्हूण ताका आमचो राग !’ बाबलीक आनी हेरांक हवालदारान दोन गाळी घालून धांवडायलेच पूण बशिल्लेकडेन पुलीसाक मात सुरय भरलें. मागीर बाकिचे पुलीस बाबलीचे वाटेक कित्याक वतले ?

इस्पिकांच्या खेळाचीय हीच गत. बांदार नाजाल्यार काजी मुळांनी खेळटल्यांखातीर सुवात घे म्हूण आसा ! तांकां आडायतलो तरी कोण आनी कसो ? बायस्कळांतले अके मडेर आड्याकशीक गांवचेच कांय तवनास पोर सद्दां सांजच्या मायत्यार पयशे लावन इस्पिकांनी खेळटात. अक दीस तिळमानची गजाल. तांचो खेळ रंगार आयिल्लो आनी हेवटेन कोणतरी दोगजाण फटफटेन वाटे-वेल्यान वताले. मुतूक जालें म्हूण ते थारले. फटफटी कुशीन उबी केली आनी दोगय आडसरा वचूंक गेले. इतल्यान मात्यांतले गांजील चवताळून वतात तशे खेळटाले ते पांच-सय जाण जाग आयिल्ल्यान आकांतान दोंगरार धांवले. धरूंक पुलीस आयल्यात अशें खेळपी समजले. जाल्यार हे दोश्य कितें घाडटा तें कळूंक नाशिल्ल्यान भिये-वन जीव उरल्यार भीक मागून खायन म्हूण आयिल्ले वटेन पळून

— महादेव नाडकर्णी

खूब दिसांनी पयर अकल्यागेर पावलों. भितर सरनाफुडें फुडले कुडींत मुखावेलें वणटीचेर अँडम-ईव्हें चित्र हुमकळायिल्लें दिसलें. जायत्या दिसांनी मेळिल्ल्यान हांव आनी म्हजो इश्ट झांक झांकले. पूण म्हजें चित्त मात तें चित्र पळेयतसावन थाऱ्यार ना जालें. हांव अँडमचेरच येवजूंक पडलों. घरा आयलों, जेवलों. पूण सामकोच विरार जाल्लेवरी जालों. हांव येवजितालों, अँडम हो संवसारांतल्या सगळ्या मनीस जातिचो मूळ पुरुस अशें म्हणटात. पूण देवासमान आशिल्ल्या ह्या मूळपुरुसाच्या संवसारांतली सगळी मनीस जात ताची वंशज कशी ? खऱ्यानीच जायत हें ? आमच्या भारतियांचोय बी ह्येच मूळ पुरुस ? ज्ये ! जाप मेळना जाली आनी पिरंजळिल्लेवरी जावन हांव तळफेत रावलों. इतल्यान घरकान्नी पिरांत म्हानां घेवन भितर सरली. न्हय त्या वेळार ही आनीक कित्याक आयली अशें जालें म्हाका.

‘तें कितें ?’ हांवें तिडकीनच म्हळें.

‘चार म्हानां हाडल्यांत तोंडांत उडोवंक.’

‘भायर उडय. म्हाका नाकात ह्या वेळार.’

‘आंवय आंवय कितें बाये ! आयज खुबूक कितें जालां ?’

वें ची क जा य रा ती

हॉटेल कीर्ती

बार आनी रिस्टारंट

रावपाचीं आनी जेवणाखाणाची बेस बरी वेवस्ता

अँयर-कंडिशनड कुडिची सोय

निरंकाल मार्ग, फोंडे गोंय ४०३४०१

धनी : विश्वनाथ तु. प्रभु

कीर्ती जनरल स्टोअर्स,

निरंकाल मार्ग, फोंडे गोंय ४०३४०१

धनी : रुद्रेश स. प्रभु

Shree Bholanath Saw Mills

✳ Forest Contractors &
Timber Merchants,

✳ Truck Owners & Handling

✳ Transport Contractors,

Nirankal Road, Ponda-Goa 403401

Phones : Resi. : 291

Off. : 159

वसंत तुकाराम प्रभु

ट्रकां-धनी आनी प्रगतीशील शेतकामती

निरंकाल मार्ग, फोंडे-गोंय ४०३४०१

आमचे कडेन टीपर भाड्याक मेळटात.

The people
to see for

Labels & Cartors

D. M. Nadkarni & Sons

Neas Head Post Office

Madgao-Goa 403601

Phone : 22682

गेले. अश्यावेळार मुतप आनी खंयचें ! ह्या खेळगड्यांक पळून वच सारको भंय दिसलो म्हूण परतें दुसऱ्या दिसाच्यान तांणी खेळपाचें थांबयलें म्हणशात ! नशीब ना ! उरफाट्यान नेटान ते परते खेळूंक लागले. फकत सुवात तांणी दुसरी पळेली.

जनालो उत्तम कसोय जांव, भुरगो बरो उतरलो अशें सुर्वक दिशिल्लें. पोरानें अक्षर कितलें तरी सुंदर ! बद्द मोतयां कशीं ! गणपतिच्यो मूर्ती बी बऱ्यो करी आनी मकरां रंगोवपाचो वावर ताचे फाटल्यान सोंपिल्लो. गांवांत चलतल्या नाटकाचीं पत्रकां तो सुंदर चितारी. व्हड जातकच तो पसऱ्यांच्या नांवाच्यो पाटयो, व्हडले व्हडले जायरातिचे तक्ते बी रंगोवपाचो वावर करूंक लागलो. पूण सभागी कसो व्यसनाक लागलो कोणाकच कळलें ना. ताका मटक्याचें व्यसन लागलें. तक्तो रंगयतना धरात, ताणे वळून फाटल्यान पळेलें आनी तिस्कार ताका दोग जाण गजाली करतात ते दिसले तर रोखडोच हातांतलो वावर थंयच उडोवन तो गाड्यार वचून दोन नंबर लावन आयलोच म्हूण समजुचें ! आक्मिदेंत जाला थंयच्या मोटारीच्या निमाण्या नंबरानय ताका जायते फावट मटक्याचे पयशे मेळोवन दिल्यात. आक्मिदेंत म्हापशां घडला जाल्यारय वावर सोडून मोटारीचो नंबर पळोवंक तो मडगांवच्यान म्हापशां गेले बगर रावूंक ना. गांवांतलो मोटो मनीस जितो आसतना ताका पावलोज नायत

पूण मरतकर ताच्या नांवाच्या अक्षरांची बेरीज करून आयिल्या नंबरान ताका फायदो कत्र दिला हें खरें ! अशीं अक आनी दोन निमित्तां न्हय. निमाणे, पाटयो रंगोवपी उत्तम म्हूण वळखुपा वांट्याचो 'मटको उत्तम' म्हूण ताका गांव वळखूंक लागलो.

सोऱ्याच्या व्यसनाविशीं कितें सांगचें ! बाबनीन मजेक म्हूण अकखेप घोंट मारिल्लो. सोऱ्याबगर आयज ताच्यान उबोच रावूं नज जालां ! सकाळसावन तिळसानमेरेन पीत आसता. ताका समजावपाचीय माणसुकी ना. सकाळफुडें पिता तो वावर करूंक नेट येवंक जाय म्हूण, दनपारचो जिरवणेक आनी तिळसना शीण वचूंक आपूण पितां अशें तो विचारल्यार सांगता. बरें, बाबनी तसलो म्हूण अंतो तरी सुमाराचो ?

'आरे, बयलभुरगीं उपाशीं पडटात मरे. सोड रे तो सोरो' अकट्यान काकुळटेन समजायलो.

• देयाच्यान सांगतां. हांये सोरो सोडलो. पूण सोरो म्हाका कसोच सोडिना तेका हांव कितें कोरों ?' उरफाट्यान काकुळट करतल्यांक तो प्रस्न करता.

राधोबालो येसो कांयच शिकूंक नामताना तकलेन हुशार. पूण पियेवंक लागत सावन ताची हुशारी सोऱ्याच्या बल्लांत बुडल्या.

तिळसना ताका सोदलो जाल्यार घरदार सोडून गादयेर ना जाल्यार खळ्यांनी सोदचो पडटा. अकळेप सकाळींफुडें बोरयेच्या पुलार आपणालें सुटिल्लें पुडवें लकत लकत न्हेसपाचो तो यत्न करतालो. रातीकडेन चडच घेतिल्ल्यान तो सारको निवळूंक नाशिल्लो हें दिसतालें. धुल्लांतच न्हिदिल्ल्यान जावंचे, आंगाचीं सगळीं तांबडीं जाल्लीं. इतल्यान पणजेच्यान सुटिल्ली पयली बस थंय थारली. भितर शिवरामबाब आशिल्लो. शिवरामबाब म्हणटात तो गांधीचो भक्त. गांधी तोपी आनी खादीचीं आंगाचीं तो पुर्तुगेजांच्यावेळार लेगीत भियेनासतना घालपी. पुर्तुगेजांची पर्वा ताणे केन्नाच केली ना. अकळेप मोंतेयरीन ताका धरलो. जाल्यार शिवरामबाबान नेटानच ताका परतें विचारलें. 'ही तोपी आनी हीं आंगाचीं खादी जावंचे. पूण तीं गांधीलीं म्हूण तुमकां कोणे सांगलें ? ही सगळी मुस्तायकी ह्या शिवरामबाबाली !' अमल्या ह्या शिवरामबाबान येथाक ते अवस्थेंत पळेनाफुडें विचारलें—

'येथ्या, सामकेंच आडायलां मरे तुवें ! कितें दशा रे ही तुजी ?'

'कोण शिवरामबाब ! हें हें. हें. तुमकां लागलां पिशें ! खादी आनी गांधी तोपी घाली म्हूण कसले कर्मावे भक्त जाले गांधीचे ! आगा, गांधी कितें म्हणटा ? 'दारू सोडा !' गांधी म्हणटा दारू निखटी घेनाकात. दारूंत सोडा घालून घेयात ! दारू-सोडा !' (दाव्या हाताचे मुठीर उजव्या हाताचें तळठ ठी कन्न मारून तो उलयलो.)

बशींतले लोक हांसले आनी शिवरामबाबाक हेवटेन शेळ्या आंगार फुगांव आयिल्लेवरी जालें.

ह्याच येशाक तोंड वांकडें कन्न सोरो पितना अकल्यान राव नज जावन विचारलें.

'येशा, पियेंव नाका म्हूण सांगल्यार आयकना तूं. तुका पियेवची खोशी मरे ? मागीर पितना तोंड वांकडें कित्याक करता ? हांसत रुचीन घे !'

'आरे शाण्या, दिसना तुका ? पळय मरे. माड वांकडो, चुडीत वांकडें, पोंय वांकडी मागीर सांग, तोंडच कित्याक वांकडें जावचें ना ?' येशान परतो प्रस्न कन्न विचारतल्याचें तोंड बंद केलें.

आयज गांधीलो हो देश नाना तरांच्या व्यसनांनी उपाट बुडला— भक्ष्यभितर पोखरला. राज्यकर्ते तोंडान दारूबंदी म्हणटात पूण नव्या-नव्या गूढ्यांक लिसेसां दीत आसात. वचत थंय पावला— पावलाक गादयो, मटक्याचे गाडे दिसूंक लागल्यात. आनी आमचे राज्यकर्ते दोळे धांपून राज्य करतात. फुडले पिळगेचें कितलें लुकसाण जाता हें तांकां दिसना. अश्यावेळार विद्वानांनी तरी देशाक जाग हाडली, तेंवय ना ! देशाचो फुडार पळेळ्यार दोळ्यांमुखार आनाप्यो येतात ! अशें आसूनय आमीच तोंडान शेकी मारतात 'आमी शिकिल्ले, सुदारिल्ले !' शिकिल्ले—सुदारिल्ले आमकां थोडी तरी शिस्त आसा ? खंयच वचात. आमकां शिस्त ना हें दिसून येता ! प्रार्थना मंदिरांत बोवाळ करचो न्हय हें आमकां सांगचें

पडटा ! इतली आमची शिकिल्ली—सुदारिल्ली मनीस कुळी आनी अँडम हो मनीस कुळयेचो मूळ पुरुस खंय !

म्हज्या मनाक पटच ना जालें. कितें तरी, खंय तरी चुकता अशें म्हाका दिसूंक लागलें.

हांनुणार पडिल्लेकडेन येवजितां येवजितां अशीच म्हजी नदर मुखावेल्या कत्रेलाचेर गेली. उगडास जालो आनी बेगबेगीन उठून हावें तातुंतल्यान अक पुस्तक काडलें. बसून उकतें कन्न वाचलें आनी कितें सांगूं ! पुस्तकांत बरयल्लें —

'हे भुयेंचेर सुर्वेक रेपटायलस प्राणी आशिल्ले. तांचे तीन वांटे १) थेरिओमॉर्फा २) प्लेसिओसॉर्स आनी इकथॉयोसॉर्स ३) डायनो-सॉर्स ह्या तीन वांट्यां भितर पयलो जो थेरिओमॉर्फा ताचेपसून मॅमलम् म्हळ्यार स्तनधय प्राणी उत्क्रांत जाले. सैमाचे शास्त्रज्ञ ह्या स्तनधय प्राण्याचे विंगडविंगड वांटे करतात. सगळ्यांत फुडलो प्रायमेट म्हळ्यार वयल्या पांवड्याचो जाचे पर्थून दोन वांटे जावन अक्रायसून अर्दकुटी माकडां वा लेमुराभाशेन प्राणी आनी दुसऱ्या-पसून मनशांभाशेन प्राणी जल्मा आयले. इतलें संशोधन कन्न ते अका निर्णयाचेर पावले की मनीस माकडापसून जालो. पूण खंयचे तरेच्या माकडापसून हो प्रस्न मातसो तांकां कुवाडें जावन पडलो. अक खरें, स्तनधय प्राण्याचो अक वांटो म्हळ्यार माकडां आनी हीं माकडां ऑस्ट्रोलोजिथेकस् ऑफ्रिक्तानस हे मनशांच्या खूब पयल्ल्या पूर्वजांचे पूर्वज !' तरीच म्हळें ! ह्या संवसारांत वावुरपी जिनलेय प्राणी आसात तातूंत मनीस हो प्राणी सुदारिल्लो वा शिकिल्लो अशी ताणें कितलीय व्हडवीक सांगली तरिकय निमाणे तो माकडा जातिचोच !

म्हाका अके काणयेची याद जाली आनी म्हज्या पिशेपणाक हांवच हांसलों. काणी अशी :-

बादशहान खंय अका मनशाक दरबारांत हाडलो आनी बिरबलाक विचारलें, 'हो मनीस खंयच्या वाटारांतलो तें सांगशी ?' बिरबलान फाल्यां सांगतां म्हळें आनी दुसऱ्या दिसा सकाळींच तो मनीस मद्राशी म्हूण सांगले. अजापान बादशहान ताका कसो वळखलो तें सांगपाक फर्मायलें. बिरबलान सांगलें, हो मनीस रातचो न्हिदिल्लेकडेन आसतना हांव ताचेर थंड उदक वोतलें ते बराबर ताणे 'अय्योय्यो' म्हळें, ताचे वेल्यान.

आयज म्हाका जर त्या बादशहान विचारिल्लें, की भुयेंचेर मनीस कसो जल्माक आयलो तर हांव त्या बिरबलाभाशेन जाप फाल्यांचेर उडयनासतना थंयचे थंय त्याच विणाक सांगतलों आशिल्लों की मनीस माकडापसून जल्माक आयलो ! कसो वळखलो तें सांग म्हूण जर बादशहान फर्मायलें तर अक बऱ्यांतलो बरा सलाम ठोकून हांव सांगतलों आशिल्लों की हुजूर, त्या मनशाक हांवें घोंटभर फेणी पिवयली आनी उपरांत ताणें दिस्त माकडाभाशेन तावकु बावकुल्यो केल्यो ताचे वेल्यान !

—❦—

मेजार ल्हान व्हड फायलीची रास पडलेली आसा. सवायशिणी बायलेक तिळो तशीं दर एके फायलीक 'तत्काळ' 'अति-तत्काळ' 'गुपीत' बी अशी वेगळ्यावेगळ्या रंगांचीं लेबलां आसात. तसलेच अंके जाड-जूड फायलींत तकली रोमून हांव वाचीत आसां. इतल्यान अंक लांबरुंद आवतिकायेचो गोरो मनीस म्हज्या मेजाकडेन उबो रावन 'Excuse me, Excuse me' म्हणीत म्हजें लक्ष आणाकडेन ओडूंक सोदता. 'I have been asked by Joint-Secretary to see you in connection with my case.'

सायबाकडल्यान आयिल्ल्या त्या मनशाक फायलीनी गच्च भरून आशिल्लें तें म्हजे कुशीतलें कदेल रिकामें करून हांव बसूंक दितां. 'Thank you. Thank you' अशें आदबशिरपणान म्हणत तो बसून घेता. आपणाली वळख करून दिता आनी कित्याक आयला तें सांगता.

— मनोहर पे धुंगट

आदल्या काळार मुंबय बेटार ज्या पुर्तुगेज फामिलींनी वसणूक केल्ली तांतले अंके फामिलिचो हो वंशज ! ताणे आपणाल्या आडनांवाचें काळाक सोबसारकें आनी ब्रिटीश इंडियांत फयद्याचें जातलें म्हणून Halloween अशें नामीकरण केल्लें. तांचो पिढीजाद धंदो म्हळ्यार बेकरीचो. पूण हॅलोव्हिनान मुंबयच्या गिरण्यांक लागतात तीं 'व्होव्हन लेबलां' करपाचो धंदो सुरू करून डागव्हरसिफिकेशन केल्लें. दोनूय धंद्यांनी बरोच पयसो जोडिल्लो. बरीचशी जोड ताणे नासिक-देवळाली-मुंबय बी शारांतल्या जाग्यांखातीर-प्लॉटस बी घेवंक वापरलेली. थंयच ताजें बावड्याचें नशीब आड आयलें. नासिक देवळालीचे जागे भूंय संपादन कायद्याखाला सरकारान घेतले. मुंबयचे जे दोन प्लॉट आशिल्ले ते नगर-विकास रचणुकेंत रिझर्वेशनाखाला आयले. हॅलोव्हिनाच्या उतरांनी 'भांगर मेळटलें हे आशेन गेलों आनी हातांत गोबोर मात आयलो.'

मेव कार्स Ex^{me} Senhor हॅलोव्हिन

हेक्टरेन तेक्टरेन फिरत आशिल्ली ताज्या कामाची फायल रिझर्वेशन काडून उडोवपाचो निर्णय ओ. के. जावन आयली. नोटिफिकेशन काडलां आनी ताजी काँपी सिन्धोर हॅलोव्हिनाच्या हातांत दिल्या तो म्हजे शासकी त्रिपेंतल्या सगळ्यांत मुखदिणो खीण. अशे खीण साप्प थोडे येतात. अशे माया लावपी मनीस मेळप तर सापच थोड.

ह्या रिझर्वेशना संबंदान आमच्या नगर विकास खात्यांत तो खेटी घालतालो आनी म्हणटां म्हणटां म्हजेकडेन पाविल्लो. हांव शासकीय यंत्रणा जाका म्हणटा तांतलो अंक ल्हानसो खिळो आशिल्लों. सेक्शन ऑफिसर ! हॅलोव्हिनाकडेन पळोवन ताजे पिरायेचो अदमास करप कठीण ! माथ्यावयले केंस, भुंवयाचे दाट केंस सगळे पिकिल्ले. पूण तो ताठ आनी कुटकुटीत आशिल्लो. उलोवपांत आदब आनी जरब दोनूय दिसतालीं. ताणे आपली पिराय अंयशीं म्हूण सांगतकच म्हाका खऱ्यानीच अजाप दिसलें आनी ताका हे पिरायेर ह्यो कटकटी फावो जाल्यो म्हणून काकुळटय दिसली. हो वेस बरो पिकिल्लो म्हातारो म्हाका आवडूंक लागलो. हांव गोंयचों म्हूण ताका समजलें तेन्ना ताणे म्हाका घट्ट वेंग मारपाचें तितलें बाकी दवरिल्लें. ताका कोंकणीचो गंध नागिल्लो. पुर्तुगेज आपणाली आवयभास म्हणटालो आनी आवडीन उलयतालो. तेन्ना हांवय ताजेकडेन मदीमदीं तांबडी पुर्तुगेज कातरूंक लागलों.

ताज्या प्रकरणाचो हांवें बारकायेन अभ्यास केलो आनी जे ऑथोरिटीखातीर आरक्षण केल्लें आसा तांचेकडेन वचून

खऱ्यानीच तांकां ती जमीन जाय, ताचे कित कात प्लॅन आसात, तो प्लॉट घेवंक पयशांची तरतूद आसा काय ना बी चवकशी करूंक ताका धाडलें. उपरांत तो जायते म्हयने ते चवकशे खातीर थंय फावटी मारीत रावलो. थंय ताका कोण तरी बरें मागपी मेळ्ळो. ताणे तांच्या मुखावयल्या प्लॅनाचो अभ्यास करून ते जमनिची गरज ना अशें स्पष्ट बरोवन हॅलोव्हिनाक पत्र दिलें. ह्या पत्राच्या मालवजार आमचें फुडलें काम सोंपें जालें. हांवें ताज्या अर्जाचेर फुडली कारवाय सुरू केली. हे संबंदान हॅलोव्हिन येत रावलो आनी आमची वळख आतां आमिझादीत फळादीक जाल्ली. ज्या विभागा सकयल ती ऑथोरिटी येता तो विभाग, लां विभाग बी विभागांनी हॅलोव्हिनाची फायल भोंवत आशिल्ली. आनी फायल खंय पावल्या ते चवकशेक तो आठ्यापयच्यान फावटी मारीत आशिल्लो.

ताजे चार पूत चोंय दिशांनी पांग्रिल्ले इंग्लंड, कॅनडा, ऑस्ट्रेलिया बी देशांनी हॅलोव्हिनाचो वंश वाडटालो. हॅलोव्हिन हांगा तापत्रय काडटालो. भायर पडिल्ले धुवेची चली, ताजी जाण्टी घरकान्न आनी तो अशी तिगां मनशां आग्रिवाडा आशिल्ल्या

व्हडल्या घरांत रावतालीं. दुसऱ्या व्हडल्या झुजांत सोंपिल्ल्या पुताची बायल ऑल इंडिया रेडीयोचेर नामनेची. पियानिस्ट आशिल्ली. वेस्टर्न म्युजिक सर्कलांत तिजें व्हड नांव जाल्ले. निवूय तांचे बरोबर रावताली. हॅलोव्हिनाक तिजें खूब कवतूक ! पूण निवूय बरो चान्स मेळटा म्हूण कॅनडाक गेल्ली.

हांगाचो वाडिल्लो धंदो आनी ताका लागून उप्रासता त्यो कटकटी हॅलोव्हिन हे उतार पिरायेर अकटो सांबाळटालो. कोणाखातीर हें सगळें ? अशें तोंडान वयलेचाराक म्हणटालो. पूण काम केले बगर ताच्यान अकटो दीस रावूं नज आशिल्लें. 'नवें' आनी नव्या सगळ्या पुतांक मेळटा ताचे कडल्यान आपाचीं पार्सलां चुकनासताना धाडटालो. अश्या वेळार पयशांचें तोंड पळेय नाशिल्लो.

आच्या पयच्यान ताणें दनपारच्या कडार टॅक्सी करून येवचें. लंच टायमार पावलो जाल्यार म्हाका ओडितच म्हळ्यार जाता, 'अशियाटीक' 'नाजाल्यार' 'मरोझा' ह्या ताच्या खाशेल्या आवडिच्या रेस्टॉरंटांनी व्हरचें. मरोझाचो मालक गोंयचोच आनी हॅलोव्हिनाचे चड वळखिचो. हॅलोव्हिनाक पळेंयनाफुडें तो आमच्या मेजार बऱ्या केकिची प्लेट, चिकन पॅटीस, मटन पॅटीसाच्यो प्लेटी धाडटालो. त्यो येनाफुडें नातवाक अपुरबायेन हो केक खा, तो खावन पळेंय अशें म्हणचें तशें तो आज्याचे मायेन म्हजे फाटल्यान लागतालो. खासा आपूण अकाद दुसरो केक खातालो नाजाल्यार पॅटीस खातालो. म्हाका मात ताजो अकासारको आग्रो चलतालो. खंयचो केक बरो जाला हें तो दिस्त पारखितालो. ताच्या उतराक मान दिवन हांवें खातकच ताका मनापासून बरें दिसतालें.

एक फावट ऑफिसांत म्हाका तो असोच सोदूंक आयलो. त्या दिसा हांव कॅज्यूअल लिन्स घेवन घरा राविल्लों. म्हज्या चऱ्याचो जल्मदीस आशिल्ल्यान हांव रजेर आसां हें ताका कळलें. ताणे म्हज्या घराचो पत्तो ताजे कडल्यान घेतलो आनी भायखळ्याचे अंके बेकरींतल्यान बर्थडे केक घेवन त्या सभाग्यान म्हज्या घरा पावतो केलो. इतलेंच न्हय तर

दुसऱ्या वर्सा याद दवरून बरो व्हडलो केक धाडून दिलो. अजून आमच्या सगळ्यांच्या यादींत तो आसा.

हेवटेन तेवटेन फिरत आशिल्ली ताज्या कामाची फायल रिझर्वेशन काडून उडोवपाचो निर्णय ओ. के. जावन आयली. नोटिफिकेशन काडलां आनी ताजी कांफी सिन्योर हॅलोव्हिनाच्या हातांत दिल्या तो म्हजे शासकीय जिणेंतलो सगळ्यांत सुवदिणो खीण. अशे खीण साप्प थोडे येतात. अशे माया लावपी मनीस मेळप तर साप्प थोडे ! 'माया दिवपी मेळत.' पूण अक मुद्दम सांगुंकच जाय. purely on merits म्हणटा तशें रिझर्वेशन काडून उडयल्लें ? म्हाका खबर आशिल्लें हें अक प्रकरण. हॅलोव्हिनाक खंयच पयसो खर्च करचो पडूंक ना. केकीची बी सागवात पावती केल्या आमतली तितलेंच पयशे दिवन रिझर्वेशनां काडून उडोवपाचो काळ तो मेरेन येवंक नाशिल्लो. ताजो संसर्ग लागचे पयलीं हंय म्हजे आवडिचें काम करपाक वितीय संस्थेंत पावलों हें म्हजें बरें नशाब म्हणूंक जाय.

बोग आयला तसो एका दुखदिण्या प्रसंगा-विशी सांगून मेकळो जातां. हॅलोव्हिना सारकीच अक खूब पुर्विल्ले क्षत्रीय फामी-लिची ही खबर. त्या कुटुंबाची जमीन चकचयाळ ! पिळग्यो जाल्यो तशी जमनिची वांटणी जाली. रस्त्याचे देगे कडलो बऱ्या अंसेसाचो अक कुडको अकट्या कडेन आयलो व्लांक मिस्टीमाच्या इमारतिची मागणी वाडली आनी ताणे प्लॅन पास करून इमारत बांदूक घेनली. बापोल्या वटेनच्या घराण्यांतल्या लोकांक तें सोंसलें ना. तांणी बेगोबेग कडेच्या प्लॉटांत पूर्वजांची मसंड आशिल्ली अशी कागदपत्रां सोदून काडली. आनी नगर-पालिकेचेर दबाब हाडून तो प्लॉट मसंडे खातीर रिझर्व करून घेतलो. इतलेंच न्हय तर तो प्लॉट नगरपालिकेक जाण-ट्यांच्य नांवात देणगी म्हूण दिवंचो केलो. नगरपालिकेन चट्ट तें मट्ट केलें आनी हें म्हणटा थंय आसा मसंड आयली. कंपाऊंड बी घालून मेकळे ! मसंड जाता म्हणून कळनाफुडें शेजारच्या प्लॉटा

वयले इमारतिचें बुकींग सामकें थंडावलें. काम थांबलें. आनी मालकाक शॉक बशिल्ले-वरी जावन तो आक्ताक मेलो. ताजी बायल स्मशानभूमीचें रिझर्वेशन काडून उडोवंचें म्हूण अर्ज घेवन आमच्या विभागा-कडेन आयली. ह्या प्रकरणाची चवकशी करून, इन्स्पेक्शन बी करून रिपोर्ट दिवपाचें काम म्हजेकडेन आयलें. ह्या प्लॉटावयली स्मशानभूमी ही fait-accomplie आसा आनी कितेंच करप शक्य ना हें बरयतना म्हज्या दोळ्यांतल्यान दुकां पडलीं. ते प्लिथ लेव्हल मेरेन आयिल्ले इमारती म्हऱ्यांत ती घोव गेल्ली बायल पिशांतुग सारकी भोंवता अशें म्हाका दिसतालें.

हे असले प्रसंग फाटल्यान उडोवन हांव दुसरेकडेन गेलों तरी हॅलोव्हिन पयलिच्या विभागांत फावटी मारतालोच. म्हज्या असिस्टंटाकडल्यान म्हजी खबर घेत आसतालो. आपणाल्या घरा एक फावट तरी येवन वच म्हणून निरोपार निरोप धाडटालो. निमाणे म्हाका आणणागेर घेवन येवपाचें काम ताणे असिस्टंटाकडेन सोंपयलें. उतराक मान दिवन आमी दोगूय गेले. ताणे थंड बिअर आनी खावंक बरेच जिनस दवरलेले. हॅलोव्हिनाची घरकान्न मिलीनचे पुर्तुगेज फामिलींतली हें पयलेच फावट समजलें. हॅलोव्हिनाचें घर आनी ल्हानशें भट गोंयां साल्वादोर हु मुंदू म्हणटा थंय आशिल्लें. दर वरसा तो आनी बायल गोंयां वतालीं आनी पणजे हॉटेलांत चार दीस रावन येतालीं. म्हणटा तशी ती ताजेबरोबर वताली. गोंयच्या घरांची याद काडिनाफुडें हॅलोव्हिन मान दुसऱ्याच जगांत पावतालो. ताजे दोळे उमेदीन लिकलिकताले. खूब फावटी तो म्हजेकडेन म्हणटालो 'ह्या सगल्या कटकटी-तल्यान मेकळो जातकच गोंयचें घर सारकें करून थंय रावतलों. मनाक मारना तितलो वेळ न्हंयत गरयत बसतलों'. तो गरयत बसतलो हें म्हणटना हातवारे करतालो ते अजून म्हज्या दोळ्यांमुखार येता. तशी हॅलोव्हिनाक हातवारे करुनच उलोवपाची वज आशिल्ली.

हो केक बरो हें तो तोंडान म्हणटना

हावाभावांनीय दाखयतालो. भरतभाटचम करतना नतिका मुदाभिनय करता ताजी याद जावंची इतले जितेजिवे हातवारे आसताले ते. कटकटी सोंपले उपरांत घर सारकें करतलों हीं उतरां आयकनाफुडें ' देजा व्यू ' (Deja vu म्हणटा तशी भावना उप्रासली. हीं उतरां हांवें पयली आयकल्यांत अशें दिसत रावलें.

हॅलोव्हिनाचें मुंबयचें घर म्हळ्यार फिदांग, नोबलमॅन बी तमल्याचें घर म्हणपाच्यो जायत्यो नाटी थंय आशिल्ल्यो. उंची पोरणें फर्निचर, पियानो आनी सां फ्रांसिस शाव्हियेराचें व्हडलें ऑईल पेट्रोग. तालीं सगळीं मेळून तीन पेट्रिगां आसात अशें हॅलोव्हिनाकडल्यान वळ्ळें दोन गोयांत आनी हें तिसरें !

दोन चार वर्सां हॅलोव्हिन मेळ्ळोच ना. म्हजी भायल्यान खबर घेतालो. मेळूंक यो म्हणून निरोपय येताले. आनी अँका सकाटीं टायम्सार ताज्या मर्णाचें इन्सर्शन वाचलें.

सुमाराभायर वायट दिसलें. कांय दिमांनी हांव आनी म्हजो पर्याक्चो असिस्टंट दोगूय उठून मिसेम हॅलोव्हिनाच्या सांत्वनाखातीर आश्रिपाडाच्या ताच्या घरा गेले. पून येवन भटो भटो आपल्यो वाटो गेल्ले. तिजे-कडल्यान कळ्ळें, हॅलोव्हिनाक बरें वायट कांयच जालें ना. तांचे म्हज्यांत रावताली. ते तरनाटे नातीन कितें तरी आन्नेव्हिमेंत केलो आनी तिजेर तो हिमपाभायर घेंगशेलो. तापून उलयता उलयतांच तो सोंपलो. आज्याच्या जिवार आयिल्ले ते नातीन खंय तोंड काळें केल्लें कोणाक खबर ! खंयच्या तरी मामान बरोबर व्हेल्या आसतली ! येदच्या व्हडल्या घरांत मिसेम हॅलोव्हिन आनी तांचें क्रियाद अशीं दोगांच ! सां फ्रांसिसाचें तें पेट्रिग सकयल काडून पारेदीक तेंकून उबें ! म्हाका दिसता पुनांनी तें व्हरपाची तयारी केल्ली आमूंक जाय !

हे फामिलीचें फुडें कितें जालें हांव नकळों. बाभयचे ते बायलेचें कितें जालें

तेंवय हांव नकळों. इतलें मात नक्की जाणां, हॅलोव्हिनाच्या गोंयच्या घरांत जो कोण केअर टेकर रावतालो तोच आज सत्या गाजयता आसतलो. आनी बाभयच्या मसंडे शेजरा डेव्हलपरांनी उबी केल्ली व्हड इमारत वयर सरिल्ली आसून मसंडेक कूय कूय करता आसतली !

हालींच म्हजो वापूय भायर पडलो तेन्ना म्हाका हॅलोव्हिनाची अँकासारकी याद येवंक लागली. हांगाच्यो कटकटी सोंपतकच गोंयचें घर सारकें करतलों अशीं उतरां बाबाच्या तोंडांतल्यानय आयकलीं. आमच्या गोंयच्या घरांत खूब वर्सां उरिल्लो दाभोलकर मास्तर म्हाका मेळूंक आयलो. तेन्ना म्हज्या तोंडांतल्यान तीच उतरां आयलीं. आदयेक मेळूंक वता तेन्ना मिसेम हॅलोव्हिनाची याद जाता. मुंबयच्या व्हडल्या फ्लॅटांत तीं अशीं दोगां रावनात ? दिसता आमी सगळेच हॅलोव्हिन !

-[1]-

वणटी

म्हाका नाका ह्यो वणटी
म्हाका नाका हें पाखें
तांकां लागून वारो उजवाड
म्हजे जिणेक पारखो जाता.
उकत्या आंगान सूर्या-किर्णांत
न्हावचें आसा.
वासरावरी निर्मळ वारो
पिवंचो आसा.
रातीचो काळखी एकांत
चोखचो आसा.
पावसच्यो धारो म्हाका
मेकळ्या आंगार-चाबकांवरी
घेवंच्यो आसात.
आनी शियांत कुडकुडचें आसा
दोंगरावेली, दर्यावेळी
मेकळी जीण जगवी आसा.
आनी म्हजी काया प्राण
फांकरायत-फांकरायत
अनताक मेळचें आसा.

- लक्ष्मणराव सरदेसाय

जाग : एप्रील १९९०

फूल

गुलाबा फुलान
पाकळचो धोलयत,
फुलयत, भुलयत
नीजरूप तोखेलें
आनी
अप्रूप अशें घडलें
दंव न्हाण झिरपलें
फुलभान हरपलें
भोंवऱ्याची नदर वळखत
म्होंव ताणे अपिलें.
○ ○ ○
फुलत्या फुला गंध शिवर
पिंजरेल्ल्या मनीं म्हज्या
आस पिंजर
फुलत्या फुला गंध शिवर
दुकाळचो दोळ्यां म्हज्या
सूख चवर
फुलत्या फुला गंध शिवर
कंवळ्या काळजा म्हज्या
मोग झालर.
- शर्मिला शशीकर केळेकार

सांज सोबीत...

सांज सोबीत; प्रीत म्होंवी
मोरपाखांचें कवीत
चान्नें शितळ; धुंद परमळ
स्वासांत लिपलां गुपीत
निळें मळब तांबशें जालें
उमावाचे गुंथीत झेले
दर्या ल्हार फसफसलें
जायत रंगरंगीत...
चुडटचो हालयत माड झेल्ले
वाऱ्या शेळोवांत धुंवधुंवले
काळसावळी मूर्कतुजी
म्होंवयत रावली प्रीत...
पयस दोंगुल्लेचेर पेट्टि वात:
चान्या पळोवचो आज थाट
धुंद परमळ्ळी पांचवी पात
स्वासांतले सोदति गुपीत..
- परेश नरेंद्र कामत

इतिहासाची पाळां

काकासायबांल्यो चिटो

नवी दिल्ली

१-७-९४

प्रिय रवीन्द्र,

तुमची शोन काडें मिळालीं. शक्ति बाहेर कामें हातीं घेतलीं तर Frustration वाटणारच. शक्तिमध्ये आर्थिक शक्ति, संकल्प-शक्ति आणि समय-शक्ति याचाहि विचार करावा लागतो. तुम्हाला वध्यांत जें कांहीं मिळालें तें तुम्ही कोंकणी जगापुढें अवश्य मांडावें. पण तुमचें लिखाण 'प्रजेच्या आवाजा'ने नाकारलें नसतें.

सध्या तुम्ही स्वस्थ राहून फालतु संकल्प prune करा. समग्र वस्तुस्थिति कठोरपणे समजून घ्याल तेव्हांच काय साधेल आणि काय साधणार नाही याचा हिशोब तुम्हाला मिळेल आणि मग Frustration वाटणार नाही.

कोंकणी आणि गोव्याचें राजकारण यांनीं जर डोकें भरून गेलें असेल तर त्या मिशनला सर्वस्व वाहण्याची तयारी पाहिजे. तसे न केलें तर हवेंत किल्ले बांधण्यासारखें होतील. किल्ले हवेंतच बांधतात. पण त्यांचा पाया भक्कम जमिनीवर असतो. तुम्ही लिहितां, 'धड मीर्गासाठीं कांहीं करूं शकलों नाहीं, धड हिमालय झाला नाहीं.' आणि असेंहि लिहितां 'माझी कुणाच्याच विरुद्ध तक्रार नाहीं.' हें बरोबर नाही. तुम्ही स्वतःच्या विरुद्ध जबरदस्त तक्रार केली पाहिजे.

या सोबत रु. ५०/ चा अेक चेक पाठवीत आहे. 'मीर्ग' साठीं ही देणगी नसून घरखर्चासाठीं गोदूच्या उपयोगी पडण्यासाठी आहे.

चि. गोदूला आणि िरीशला शुभाशिष.

काकाचे सप्रेम वंदेमातरम्

० ० ०

नवी दिल्ली

६-७-९४

प्रिय रवीन्द्र,

'मंगल-प्रभात'चा जुलैचा अंक मिळाला. कव्हर पेजवर श्री. पॉल रिशार* यांचें वचन दिलें आहे. मला विचारायला पाहिजे

* अेक फ्रेंच विद्वान. श्री. अरविंद आश्रमांतले मानाजींचे पूर्वाश्रमीचे घरकार

होतें. पॉल रिशारशीं माझा संबंध आला होता. माझ्यामुळें पू. बापूजींशीं त्यांचा संबंध वाडला. पुढें बापूजींनीं आणि मी तो अधिक वाढूं दिला नाहीं. पण त्याचीं कारणें मी येथें देऊं अिच्छित नाहीं.

सध्या ते स्वतंत्र काश्मिरचा जोरांत प्रचार करीत असतात.

दुसरी गोष्ट अशी आहे कीं आपण आशिया खंडाचें संघटन करूं अिच्छित नाहीं. पश्चिम युरोप आणि अमेरिका दोन्ही आशिया खंडाचें भवितव्य आपल्या अिच्छेनुसार बनवूं पहातात म्हणून आशियायी देशांतील कांहीं लोक आपापसांत सल्लामसलत करतात. आपण आशियाचें नव्हे, संबंध मानवजातीचें संघटन करूं पहातों.

यापुढें सावध राहिलें पाहिजे. जें झालें तें झालें.

काकाचे सप्रेम वंदेमातरम्

० ० ०

नवी दिल्ली

२८-३-९४

प्रिय रवीन्द्र

तुम्ही बंगाली 'गीतांजलि' वाचून भारावून गेलांत यांत आश्चर्य नाही. तिच्या अग्रजी अनुवादानेव जगांतील सगळ्याच देशांच्या कवींना आणि रसिकांना मोहिनी घातली आहे. जगांतील लोकांना परलोकपरायण आणि सुतकी जीवन-दर्शनाचा कंटाळा आला आहे. जीवनाचा तिरस्कार करावयाचा आणि मग अेखाद्या काल्पनिक स्वर्गाय आनंदाचे गोडवे गावयाचे यांतील कृत्रिमतेचा लोकांना अुबग आला आहे. अशावेळीं आपली पूरी निष्ठा जीवन-देवतेला अेकाग्रपणे अर्पण करणारा कवि सर्वांनाच आत्मीय वाटला तर त्यांत आश्चर्य कसलें? गीतांजलींतल्या कविता वाचून अत्युत्कट आनंद तर होतोच, पण त्याच बरोबर आध्यात्मिक आरोग्य आणि पुष्टिहि मिळतात.

काही वर्षांपूर्वी महाराष्ट्रांतील कांहीं आदरणीय व्यक्तींच्या तोंडून अेकलें कीं रवीन्द्रनाथांची शब्दरचना आम्हाला आवडते पण त्यांचा गूढवाद किंवा शून्यवाद आम्हाला समजत नाही. तेव्हां माझें मन अुदास झालें. ज्यांना महाराष्ट्रीय संतांच्या mystic परंपरेचा वारसा मिळाला आहे त्यांनीं रवीन्द्रनाथांच्या आत्मानुभूतीला 'शून्यवाद' म्हणावें आणि ती आपल्यास समजत नाही असें म्हणावें हें खरोखर दुर्दैव आहे असें मानून- आणि औदासीन्याची छाया दूर करावी असे वाटून-मी तुरुंगांत असताना गीतांजलीतील प्रत्येक गीतावर विवेचन लिहून काढले. 'स्वान्तः सुखाय' लिहिलेल्या या विवेचनाच्या वह्याहि तुम्हाला सांपडल्या आणि तीं निरूपणें आतां छापण्यासाठी तुम्ही तयार करीत आहांत ही आनंदाची गोष्ट आहे.

तीं छापण्याची झाली तर आधीं निरूपण, नंतर कविता व त्यानंतर भाषांतर-हा क्रम बरोबर होतील. अेकच विचार दोन प्रकारें व्यक्त केला असेल तर तशी पुनरुक्ति ठेवावी. अन्यथा काढून टाकावी. स्फुटें आहेत ती परिशिष्टांत न घालतां फूटनोटमध्येच त्या त्या ठिकाणी द्यावीत.

कवनां

- १ -

किटाळ करडार उडटा.....

आनी,

सगळें मन पेग्टा.....

तेन्ना ...?

तेन्ना, धर्तरेचें काळीज जळून.....

विपरीत गजाल घडटा.

‘ आकांताचो उजो मरे ! ’

मनीस एकटो म्हण्टा.....

कडेक एका....

झाडा पोना,

‘ चरवाक पेटलो उजो ’- म्हण

मोनें गोरूं रडटा !

- २ -

समजाय तुज्या मनाक पिशा

तोडव्या वाऱ्यार हुबूं नाका

अनर्थाच्या हुंवरांतल्यान

तडीर सरून जैत मेळय....

अपेशी जावन रडूं नाका

पिश्या,

तोडव्या वाऱ्यार हुबूं नाका.

मनांतलें ल्हार, मनांत जिरय

काळा तड हुपूं नाका

अुमाळ्याक थातारून-

कारंज्याचें साळक फुलय.....

दोळ्यांत दुकां सुकोवं नाका

पिश्या,

तोडव्या वाऱ्यार हुबूं नाका.

- भालचंद्र गांवकार

बंगाली गीताचें नागरी करून छापण्याची परवानगी मी पूर्वी मिळवून ठेवली आहे. पण नागरी करताना जेथें ‘य’ चा ‘ज’ होतो तेथें ‘ज’ द्यावा. ‘हाओया’ न लिहिता ‘हवा’ लिहावें. जेथे ‘य’ चा अुच्चार ‘ओ’ होतो तेथें कांही तरी खूण करूं.

हस्तलिखित spelling च्या दृष्टीने बिनचूक पाहिजे. ‘नव-जीवन’ कडून छापण्याच्या जावतीन दिरंगाओ होणार नाही महाराष्ट्रांतील अितर प्रकाशकांना विचारलें तर तेहि हें पुस्तक आनंदाने छापतील असा माझा कयास आहे.

तुम्ही हें काम अंगावर घेतलें याचा मला आनंद झाला. तुमच्या अभ्यासाला या विवेचनांमुळे मदत होते हीहि आनंदाची गोष्ट आहे. निसर्गानंद, काव्यानंद, भक्तिरमाचा अबीट आनंद आणि भारतीय संस्कृतीच्या शिखराचें अुज्वल दर्शन गीतांजलींत अेकवटलें आहे. तुम्हाला चिंतनानंदाचा प्रामोद्य-सागर मिळो.

काकाचे सप्रेम वंदेमातरम्

नवी दिल्ली

१-१२-५४

प्रिय रवीन्द्र,

लॉर्ड* नटवरच्या हातीं हें पत्र लिहवीत आहे. गीतेवर रोज अर्धा तास बोलतों. थंडीमुळें असेल, श्रोत्यांची संख्या गारठत चालली आहे. प्रवचनें आपोआप बंद पडतील.

‘मंगल प्रभात’ संबंधी लवकरच ठरवीन. मलाहि वाटतें की तें बंद न करतां अुपेक्षित जनतेच्या सेवेसाठी चालवावें. लेख-सामुग्री मी पूरी पाडूं शकेन. पण अनियमितपणे

‘मीर्ग’ चा अंक येतांच माझ्या संबंधीचा तुमचा लेख पाहीन. अभिनंदनपर लेख किंवा ग्रंथ पाहून फुलून जाण्याचे किंवा नाक मुरडण्याचे दोन्ही प्रकारचे माझे दिवस अुरले नाहींत. कोणत्याहि निमित्त्याने होवो, पण कोंकणींत लिखाण वाढो आणि गोडीने वाचणारे कोंकणी लोक वाढोत.

चि. गोदूने आजारी पडतां कामा नये हाच माझा तिला हुकूम व आशीर्वाद. बायका आजारी पडून नवऱ्याला शिक्षा करतात. पतिभक्तीचें मुख्य लक्षण म्हणजे पत्नीने धडधाकट आणि प्रसन्न अ. णें. चि. गोदूने जन्मभाषेची सेवा चालविली आहे. माय-भाषेचा आशीर्वाद सर्वप्रकारे शुभ असतो. तिने असेंच चालवलें तर ती अुत्तम लेखिका होतील.

आज माझा वाढदिवस. सर्वांना भेटण्यां आणि अभिनंदने वसूल करण्यांत येला. प्रेमाचा मनावर खोल परिणाम न होण्या-अितका मी अलिप्त नाहीं. पण आज सर्व वेळ आंतून मी अंतर्मुख आहे. या विषयीं ‘मंगल-प्रभात’ मध्ये लिहिण्याचा विचार होता. पण लेख ही बहिर्मुखी प्रवृत्ति आहे. ती बाधक होअील म्हणून विचार सोडून दिला.

* दिल्लीक गेल्लो मनीस ‘लॉर्ड’ जावन थंयच रावता. परतो सामान्य लोकांत येना अशी टीका हांवें केल्ली.

चि. गिरीशचा दंगा वाढत असेल. तो आतां कोणत्या भाषेत बोलतो ?

काकाचे सप्रेम वंदेमातरम्

० ० ०

नवी दिल्ली

१८-१-५५

प्रिय रवीन्द्र,

मार्गे हिन्दुस्तानी प्रचार सभेची बैठक येथे झाली होती. परीक्षा विभाग श्रीमती पेरिनबेन कॅप्टन यांच्याकडे सोंपविण्याचें सर्वानुमते ठरलें. साहित्य निर्मितसाठीं दिल्लीला अेक शाखा काढावी असेहि ठरलें.

पण माझा अुत्साह मंद होत चालला आहे. त्याची सर्व कारणें येथे लिहीत नाही.

तुम्ही वर्धा सोडून दिल्लीला येऊं शकाल का ?

तुमच्या बाबतींत मी विचार करीत नाहीं असें नाहीं. खरें सांगावयाचें म्हणजे तुमच्या बाबतींत तुम्हीच निर्णय घ्यावयाचा असून माझे काम हातभार लावण्याचें किंवा विचारभार लावण्याचें आहे. तुम्ही होऊन कांहीं ठरविलें तर त्याप्रमाणे जुळवून आणण्यांत माझी सर्व प्रकारें मदत होऊं शकेल.

अुदाहरणार्थ मी नटवरला सांगितलें कीं 'तुला माझ्याकडे राहणें शक्य आहे. पण मी तुला माझ्याशीं बांधूं अिच्छित नाहीं. कारण माझे दिवस संपत आले आहेत. माझ्या मार्गे तूं लोंबकळत रहावेंस हें मला अिष्ट वाटत नाहीं. म्हणून आतां पासून स्वतःचें क्षेत्र नक्की कर आणि तेथें जाऊन स्थिर होण्यासाठीं माझी सर्व मदत वे.'

नटवरला माझे म्हणणें पटलें आणि त्याने आसामला जाऊन नागा लोकांमध्ये काम करण्याचें ठरविलें. आसामच्या शिक्षणमंत्र्याशी त्यांची ओळख करून दिली. नटवरची व्यवस्था लागली याचा मला संतोष आहे. यापुढें जो तो आपल्या पुरुषार्थप्रमाणे वाढीस लागेल.

तुमचा प्रश्न कांहींसा निराळा आहे. तुम्ही गोवा आणि कोंकणी हें तुमचें कार्यक्षेत्र ठरविलें आहे. तुम्ही वाटेल त्या माणसा बरोबर सहकार्यहि करण्यास तयार होणार नाहीं. कोंकणीची सेवा हें तुम्ही, गृहस्थाश्रम सांभाळून, अेकमात्र जीवनकार्य करूं शकाल का ? हा प्रश्न सर्वांत मुख्य आहे.

जर तुम्ही दिल्लीला येण्याचें ठरविलें तर येथे संग्रहालयाच्या ग्रंथविभागांत काम करूं शकाल. राहण्याची व्यवस्था तात्पुरती कमीकमी आणि कांहीं दिवसांनंतर हवीतशी करतां येतील. 'मंगल-प्रभात'च्या कामाला हातभार लावणें अशक्य नाही. पण 'मीर्ग' येथे आणतां यायचें नाही. 'मीर्ग'साठी येथून लेख पाठविलेत आणि छापण्याचें काम वर्धा, मुंबई किंवा पुणे येथून केलेलें तर तें कितपत शक्य आहे याची मला कल्पना नाही.

मी जें वर सुचविलें आहे त्याविषयीं येथें कुणाशीच गोष्ट

काढली नाही. तुमची अनुकूलता असली तर त्या दिशेने प्रयत्न करतां येतील. वर्ध्याचें काम वाढणार नाही हें तुम्ही पहातांच.

जर कोंकणीच्या कामाला वाहून घेण्याचें तुम्ही ठरविलें तर कोंकणीच्या लहानमोठ्या सर्व सेवकांशी मिळतें घेऊन कामाला लागी. पुढाकार अुत्साहाच्या जोरावर मिळत नसून कामाच्या आणि मनाच्या थोरपणावर मिळत असतो. आणि थोरपणा नम्रतेच्या प्रमाणांतच वाढत असतो.

तेव्हां सर्व बाजूनी विचार करून ठरवा आणि मला ताबडतोब कळवा. त्यानंतर काय शक्य आहे हे मी पाहून कळवीन.

निधीच्या कामांत तत्त्वनिष्ठा आणि कार्यनिष्ठा यांची अपेक्षा भरपूर पण तंत्रनिष्ठा कांही अंशी सरकार खात्यासारवी. हें अंगवळणी पडणें कठिण न जावें. मंचालक गांधीमार्गी आहेत हें खरें. पण सुगलित तंत्रा वाचून संस्था चालत नाहीत, वाढत नाहीत असा ज्यांचा अभिप्राय झाला आहे त्यांना तंत्रबद्धता चालविण्यास आपण मदत केली पाहिजे. तेवढी आपली तयारी असणें श्रिष्ट असते.

काकाचे सप्रेम वंदेमातरम्

✽ गांधी स्मारक निधि

—❦—

X X X X अेक मुसलमान. बादशाह खानांचे परंपरेंतलो. दिसांतल्यान पांच खपे नमाज पढवी.

कुराणाचीं पारायणां केल्लो. पुणून सूर, तुलसी, मीरा, कबीर ताचेच म्हऱ्यांत बसून हांवें वाचल्यांत. अत्यंत निर्मळ, आनी पवित्र मनीस. म्हाका अितलो निर्मळ मनीस गोंयांत तरी अेकलोय हिन्दू पळोवंक मेळूंक ना. पांच वरसां आमी अेकामेकांच्या शेजरा रावल्यात.

अेक दीस ताणे म्हाका म्हळें, 'हांव हिन्दू जावंक तयार आसां. करून घेशीत व्हय ?'

हांवें म्हळें, 'आर्यसमाजी लोकांक सांगल्यार करून घेतले. आरोंवं व्हय ?'

'मागीर, हिन्दू जातकीर म्हजो आसपाव तूं खंयचे जातींत करून घेतलो ?' ताणे विचारलें.

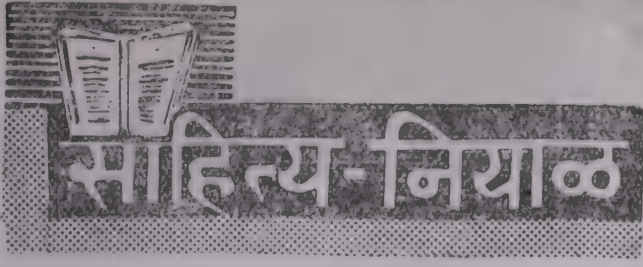
हांव मातसो घुटमळ्यांत पडलों. मागीर विचारलें, 'मुसलमान जावंचे पयलीं तुमच्या म्हालगड्यांची जात खंयची आशिल्ली ?'

'म्हार...' ताणे जाप दिली.

हांव साप थंड जालों. म्हळें, हाका हिन्दू करून घेतकूच हो म्हारूच जाता जायत जाल्यार हाका हिन्दू कित्याक करून घेवंक जाय ? आसना मुसलमान ! प्रतिष्ठेन तरी जियेतलो !

केदे क्रांतिची वाट पळेता हिन्दू समाज ! अदमास तरी आसा व्हय हाचे हिन्दूत्ववाद्यांक ?

— नागेश करमली

अशोक भोंसलो हांची दादलो-बायल हांचेमदल्या मोग- भावनांची खुटावणी

बारा-तेरा वर्सांपयलीची गजाल. पणजे टी. वी. कृत्र्य सभाघरांत, कोंकणी भाशा मंडळाच्यो सप्तकी साहित्यीक कार्यावळी जाताल्यो. तातूंत एक दीस, एक तरनाटो पयलेच खेपे, आपणाली बरपावळ वाचून दाखोवपाक आयलो. पुरायान ललित निबंद न्हय आनी कथा म्हळ्यार सामकी कथाय न्हय, अशे तरेचें एक बरप ह्या तरनाट्याचान वाचून दाखयलें. बरपांतली भाम, तिची शैली, उतरावळ आनी विशेश म्हळ्यार तातूंत आयिल्लें सैमाचें विविधरूपी वर्णन आयकून, ह्या तरनाट्यालागीं बऱ्यांत बरोवपी जावपाची तांक आसा; फकत ती तांक योग्य तरेन केळोवपाची मात गरज आसा अशेंच म्हजे सारक्याचें मत जालें. कार्यावळींत हांवें तें उलोवनूय दाखयलें आनी वाचून दाखयिल्ल्या बरपाविशीं कांय सुचोवण्योय केल्यो. ते उप्रांत, तो तरनाटो आमचे साहित्यीक आनी सांस्कृतीक चळवळींतलो एक सदां खातीरचो वावुरपी जालो. तो कथा बरोवंक लागलो, कविता बरोवंक लागलो आनी आपणाल्या आंगातले कलातशेच अभिनयगूण रंगमाचयेरय प्रगटावंक लागलो. हो तरनाटो म्हळ्यार अशोक भोंसलो.

ह्याच अशोक भोंसलो हाचो १९७८-८७ ह्या काळांत बरयिल्ल्या वेंचीक कथांचो झेलो 'खुटावणी' ह्या नांवान हालींच उजवाडा आयला. झेल्यांत सगळ्यो मेळून एकवीस कथा आसात. कांय किरकोळ आडवाद सोडल्यार, चडश्यो कथा एका विशिश्ट विशया भोंवतणीच घुंवतना दिसतात आनी तो म्हळ्यार दादलो आनी बायल, वा अशें म्हणुंया तरनाटो-तरनाटो हांचेमदले मोगा संबंद. दोन तरनाट्या जिवामदल्या सभावीक अशा परस्परा-विशिच्या आकर्शणांतल्यान जें कितें घडून येता आनी ताची मागीर जी कितें परिणती जाता ताचीं तरेकवार चित्रणां ह्या कथांनी येतात. पूण परिणतीच्या संबंदांत मात एका विशिश्टच मार्गान ह्या कथा शेवटाकडेन गेल्ल्यो दिसतात.

ह्या झेल्याक प्रस्तावनेच्या रुपांत 'येवकार' दितना डॉ. तानाजी हळर्णकार हाणीं जे विचार प्रगटायल्यात, तातूंत ताणी अशोकबाबाच्या कथांचो थोड्याच उतरांनी पूण अचूकपणान म्हणटात तसो वेध घेतला. डॉ. तानाजीबाब बरयनात :

‘अशोक भोंसल्याच्या भोवोक कथांचो विशय मोग. मोगाचे विविध गंध. अमुरपिके चिचेवरी आमट गोड अमुरपिको मोग, तन्ने पिपरेवरी दिखळ आडूक मोग, रानराणयेच्या फुलांवरी आक्रमक धुंद मोग, सुकिल्ल्या ओंवळावरी मंद गंध मोग. मोगाचीं नाना रंगां नाना आवर्तणां... मोगाचें विरह-आवर्तण हें अशोक भोंसल्याच्या कथांचें आगळें-वेगळें व्यक्तीमत्व अशें म्हणूं येता... विरह-अवस्था ही मीलन-अवस्थे इतकीच तरल आनी सुखद आसता वा आसूं येता हाचो साक्षात्कार ह्यो कथा करून दितात.’

• डॉ. तानाजीबाब म्हणटात ते प्रमाण, मोगाचीं विविध रूपां आनी रंग-डंग चित्रायतना, अशोकबाबाची भास बऱ्याचशा प्रमाणांत एके तरेचो संयम सांबाळूनच कितें सांगपाचें तें सांगता अशें दिसता. तरी आसतना ‘फुलतीं सपनां’ हे कथेंतली परिस्थितीन आंकवार उरिल्ली चली, दुसऱ्या लग्न जाल्ल्या नव्या जोडप्याच्या पयल्या वयल्या सांगात-सुखाविशींची कल्पना करतना जें येवजिता, तें पळेल्यार अशोकबाब संयमाच्या संबंदांत बरोचशी मेकळीकय घेता अशें दिसता. आंकवार चली कल्पना करता : ‘लग्ना उपरांत तीं फळी पनाक खंय तरी थंड वाठारांत गेल्ली जावंक जाय. रातदीस दोगांयनी बरोच मौज माल्ल्या आसतली. दोगांय बेठींच एकामेकांचेर रागार-फुगार जाल्यां आसतलीं. ताणें ताका उक्ते वेंगेंत घेवन किरमिलां आसतलें. त्यावेळार ताणें आपलीं साजूक बोटां ताच्या भिशो केल्या केंसांनी घुस्पयल्यां आसूंक जाय. उपरांत ताणें ताका न्हय त्या जाग्यार काचुल्यो केल्या आसतल्यो ! गुलाबी मस्तीच्यो त्यो काचुल्यो ताका खूप गोड लागल्या आसतल्यो !’ ‘धुंवर’ हे कथेंतली सुनील होय असोच एक धुंद मोगी. तो सांगता, ‘हांवें ताका दोळे सोड म्हूण विनयलें ना. ते हात आनीक कांय वेळ म्हज्या दोळ्यां उरिल्ले म्हाका जाय आसलें. फाटल्यान गेल्ले म्हजे हात कमरेवेल्यान फाटीर पावले. खांदयांनी ल्हव-ल्हव खात-खाल्यो केल्यो... मागीर म्हजे हात ताचे दोंगुलेच्या कड्यार चडले. त्याच खिणाक कुडींतले रगत सळसळलें... शिरांवां पेटलीं. कानसुलां तापलीं. म्हजो उजवो हात परतलो आनी हांवें ते चलयेच्या दाव्या धानाक चिमटो काडलो’

अशोकबाबाच्या कथांनी अशीं वर्णनां जायतेकडेन येतात. तरनाट्या प्रणयरंगी भावनाचे चुर्के-मुर्के आनी उर्वा उमाळे दिसतात.

पुण हाका लागून हीं वर्णनां कथांक लेगीक विकृती उवतावपाच्या पांवड्यार व्हरनात आनी ताका लागून कथा सामक्योच भोग बासनेन भरिल्ल्या निश्कृष्टतायेच्या पांवड्यार पावनात. ह्या कथांनी कांय कडेन संभोगाचींय वर्णनां आयल्यांत. पूण थंयय प्रत्यक्ष विवरणापरस सुचकतायेचोच उपेग करून कितें सांगपाचें तें सांगलां. 'कथिका एके मेरीची' हे कथेंतलो दांडगो जोसेफ तरण्या जुलेटाचो भोग घेता तेन्ना तो सगळो प्रसंग 'कांय वेळान एका बऱ्या व्हडल्या काळ्याकुट्ट कुपान चंद्रिमाक लिपयलो' इतल्याच उतरांनी लेखक सांगून वेता.

'एक वांझ उफेता' कथेंतली बायल आपणाक घोवापासून भुरगीं जायनात आनी जाणट्यांकडच्यान वांझ म्हणून घेवप सोंसना जावन असहायपणान एका तरणे पिरायेच्या दादल्याक लागीं कटना. पयलेच खेपे तांचे मेळप जाता तेन्नाचो प्रसंग खासा ते बायलेच्याच तोडांतल्यान लेखकान वर्णिला. तो असो : 'ताका घेवन हांव ब्रिज्जर पडलें. सगळें म्हकाच सोडोवंचें पडलें. बाबड्याक खंय कितें करचें तें पासून खबर नासलें. सगळें म्हाकाच शिकोवंचें पडलें. दोनदां जालें. हांव तृप्त जालें...'.

अशोकबाबाच्या ह्या कथांनी मोगाच्या विविध रुपांवांगडाच कांय कडेन भोगवासनाय सांगाता सांगाता चलतना दिसली तरी, सगळो मोगाचो खेळ मात विफळतायेंतच सोंपिल्लो दिसता. एकेश्वर कथेंत मोगाचो शेवट निमाणें लग्न संबंदाच्या सुखाभरीत मीलनांत जाल्लो मात दिसना. ताका लागून, बऱ्याचशा कथांतल्यान वेगळो जालो तरी एकच विफळतायेचो, निर्फळतायेचो सूर उठिल्लो दिसता. मोगाच्या रंग-ढंगांत भिजिल्ल्या ह्या कथांच्या रेवाड्यांत कांय कथा तशें आपणालें मातशें वेगळेपणय राखून आसात. देखीक 'कुरुबावलो' ही कथा. हातूंत मोगाची गजाल येता. पूण ती कथेचो मूळ गाभो म्हूण न्हय. 'येजमानकी' हीय कथा अशीच. ह्या झेल्यांतल्या कथांच्या रुपावळींत विशयाचे नदरेन वेगळेच तरेचो-आंग चोरून बशिल्ली कशी. 'वांगडी' हे कथेकच हेच तरेन मातशी वेगळी काडूं येता.

अशोकबाबाच्या कथांची भास सादी-सुदी, चलती-बोलती-तिका तिचें आपणालें एक प्रवाहीपण आसा. सैमाचीं वर्णनां करतना ती बरीच काव्यात्म जाता आनी अशोकांतलो कवी थंय नदरेंत भरूंक लागता. 'एक चीट म्हज्या मोगाची' हे पत्ररुपी कथेंत ह्या म्हणण्याची बरीच नाट मेळटा. 'कळयांफांती' हे कथेंतय अशोकांतलो निश्चित नदरेचो वर्णनकार कथानकाचो बऱ्याचशा प्रमाणांत ताबो घेता.

'खुटावणी' ही लेखकाचो पयलो वयलोच कथा-झेलो. ह्या झेल्यांत आयिल्ल्यो चडश्यो एकाच विशिश्ट विशया भोंवतणी घुंवपी कथा वाचतकीच एक विचार मनांत येता आनी तो म्हळ्यार सादारणपणान एकच विशय ही लेखकाच्या कथालेखनाची एक चौकट-एक फास्की कशी जावन उरूंक फावना. लेखकाकडेन कथा सांगपाची वा बरोवपाची जी तांक आसा, जी शैली आसा, जी भास

आसा तिचो उपेग अदीक विविधरुपी कथालेखनावातीर जावंक जाय. कथांच्या आरंभाकच अशोकबाबान आपणाले कवितेच्यो वळी दिवन म्हळां: प्रिये-

सुख समंदिरांत
आमी पेवंची गो
भुंयेर न्हय
सरगांत आमी मेळचीं गो

लेखक वा कवीन खंय पेवंचें आनी खंय अळंग हुबत रावंचें, हो ताचे मज्जेचो प्रस्न. तरी पूण निमाणें खंय तरी पांय तेंकोवपाक भूंय आसाच हाचें ताणें भान दवरूंक जाय. काळाच्यो शिमो हुपून वचून वचपी साहित्य निर्मणेचो विचार जाता तेन्ना धुंद कल्पना, रम्यपण, जिणेंतलें ल्हवपीक उखलापेंपण हांचे वांगडा जिणेंतल्या वास्तवाचीय, वेव्हारीक सत्याचीय जाण आसूंक जाय. 'खुटावणी' तल्यो कथा वाचतना हो विचार अदिकच तीव्रतायेन मनांत येता.

'खुटावणी' (कथासंग्रह) जाने. १९९०
उजवाडावपी : प्रतिमा अशोक भोंसलो

प्रतिमा प्रकाशन
घर नं. ई - ५७,
भाटलें, पणजी गॅर्य.
मोल रु. २५/.

आयज आनी फाल्यां हांचे मजगतचें
अंतर फकत अेकाच दिसाचें
प्राकृत मनशाचे नदरेन आसूं येता.
कित्याक प्राकृत मनशाचो

फ यचो दीस आयच्या दिसा सारकोच आसतलो.

पुणून कर्तुंवी मनशाचे नदरेन आयच्या आनी
फायच्या दिसा मजगतचें अंतर खूब व्हडलें आसता.

रोयले। बगर लुंवक येना ह्या नेमान ताका जें
फाल्यां लुंवपाचें आसता तें तो आयज रोयता.

देखून तागेल्या दोनूय दिसां मजगतीं अंतर पडटा तें-
१-यत्नांचें. २-सद्देचें. ३-निष्ठेचें.

अुत्क्रांतिची मोख कितें ?

धर्तरेचे फाटीर असो अेक जीव निर्माण करप, जो
पळोवपाक मनशा सारकोच दिसतलो. पुणून जाचे मुखार
आयचो सगळ्यांत चड सुधाल्लेलो मनीस लेगीत रानवटी
दिसतलो.

रेजिस्ट्रेशन ऑफ बुक अँक्ट १९६७ ह्या कायद्याखाला १ जानेवारी १९८९ ते ३१ डिसेंबर १९८९
ह्या काळांत सेंट्रल लायब्ररी, पणजी हांचे लागीं जमा जाल्ल्या नव्या पुस्तकांची ही वळेरो.

क्र.	पुस्तकाचें नांव	बरोवपी	उजवाडावपी	भास	पानां	मोल
१	भक्तीमार्ग आणि इतर लेख	अभिषेकी महादेव कृष्ण	बरोवपी	मराठी	४८	-
२	प्रतिमा	अडारकर नयना	शणै प्रकाशन	कोंकणी	६४	रु. १५/-
३	सांता कूझ (कालापोर)	आल्बुकेर्क तेरेझा	फेर्नांडीस पब्लि.	इंग्लीश	१००	रु. १५०/-
४	अे डिस्क्रीपशन ऑफ कोंकणी	आल्मेयदा मॅथ्यू	थॉमस स्टी. कॉ. केन्द्र	इंग्लीश	३३८	रु. १५०/-
५	प्रसंग	आवदियेकार विठ्ठल का.	कुमूद प्रकाशन	कोंकणी	१०५	रु. २५/-
६	वनमहोत्सव	बांबोळकार दत्ताराम दा. का.	अपुर्बाय प्रकाशन	कोंकणी	९९	रु. २५/-
७	उत्थन	बांदेकर शंभू भाऊ	शुभांगी बांदेकर	मराठी	५६	रु. ३०/-
८	सड्यावेलीं फुलां	बयाभाव	कोंकणी भाशा मंडळ	कोंकणी	४०	रु. १०/-
९	कोंकणी हिन्दी संबंद	भट अनंत राम	" " "	कोंकणी	६६	रु. १५/-
१०	क्षत्रीयकुलवंतोश	भोंसले कृष्णकान्त ह.	स्नेता प्रकाशन	मराठी	३२	रु. २४/-
११	कांही स्मृती, कांही प्रतिक्रिया	बोरकर पंढरिनाथ	राजहंस वितरण	मराठी	१५५	रु. २४/-
१२	मागीरचें मागीर	सी. एफ. द. कोस्ता	" "	कोंकणी	७०	रु. १०/-
१३	तर्नें मर्नें	" " " "	" "	कोंकणी	७६	रु. २०/-
१४	ऊठ गोंयकार	कोस्ता फ्रेडी जे द.	गुलाब प्रकाशन	कोंकणी	१३७	रु. २०/-
१५	बंडाचो पेटलो उजो	सुहास य. दलाल	शणै प्रकाशन	कोंकणी	३२	रु. ७/-
१६	निमित्त्याक कारण	दांडो पुंडलीक ना.	कोंकणी भाशा मंडळ	कोंकणी	५३	रु. १८/-
१७	फॉम बाँयहुड टू मॅनहुड	देसाय एस. जी. प्रभु	-	इंग्लीश	२७	रु. ५/-
१८	कुंभारजुवें	धुमे, विनायक ना. शे.	सोमनाथ का. संज्ञगिरी	मराठी	५३	रु. २५/-
१९	चाचा नेहरू	घाणेकार भिकाजी	श्री. मल्लीनाथ प्रका.	कोंकणी	२४	रु. ३/-
२०	हांसप एक वखद	" "	गोवा कल्चरल सेंटर	कोंकणी	३९	रु. ५/-
२१	रंगयाळी जीण	" "	श्री. मल्लीनाथ प्रका.	कोंकणी	९७	रु. ३०/-
२२	गोमन्तोपनिषत्	शणै गोंयबाब	कोंकणी भाशा मंडळ	कोंकणी	१०३	रु. ३५/-
२३	कोंकणी सरस्पतिचो इतिहास	गोमंत ऑलिव्हिन्यु	कोंकणी सरस्पत प्रका.	कोंकणी	१४२	रु. ५०/-
२४	घरपुरूस	हेदो, शान्तराम	शणै प्रकाशन	कोंकणी	८२	रु. २०/-
२५	बंदखणिचीं देवळां जालीं	कामत अशोक	संतवर्धन प्रकाशन	कोंकणी	८९	रु. २०/-
२६	वंशकुळाचें देणें	करमली नागेश	अपुर्बाय प्रकाशन	कोंकणी	६१	रु. २५/-
२७	पापा जेन्ना भुरगो आशिल्लो	केळेकार गुरुनाथ	संजीवनी प्रकाशन	कोंकणी	३६	रु. ५/-
२८	श्रीकृष्ण कथा	" "	" "	कोंकणी	५१	रु. ६/-
२९	नवे ज्योकस	केळेकार संजोवनी	" "	कोंकणी	३६	रु. ५/-
३०	वेध	खांडेकार निलबा आ.	सुरू प्रकाशन	कोंकणी	११५	रु. २२/-
३१	कयपंजी	खरंगटे, माया अनील	अपुर्बाय प्रकाशन	कोंकणी	६४	रु. २०/-
३२	नखेत्रां	खेडेकार श्रीराम बा.	श्रद्धा प्रकाशन	कोंकणी	५२	रु. १२/-
३३	धरुवतारे	खोर्जुवेकर नारायण य.	बरोवपी	मराठी	१०	रु. १०/-
३४	हिमनग	कुडतरकर अवधुत य.	प्रभात प्रकाशन	मराठी	७०	रु. २०/-
३५	एक मंतरलेले व्यक्तिमत्व	मडकईकर भालचन्द्र	ललिका प्रकाशन	मराठी	४६	रु. २५/-
३६	रुमडफूल	मावजो दामोदर	राजहंस वितरण	कोंकणी	१६३	रु. ४०/-
३७	नाटक झाले जन्माचे	मोये कृष्णा लक्ष्मण	" "	मराठी	१५४	रु. ५०/-
३८	इन सर्व ऑफ आयडियल	पांडुरंग मुळगांवकर फे. क.	बरोवपी	कों. म. इ.	१४१	रु. -
३९	सहजीवन, संघर्श, समन्वय आनी प्रतिमा	नायक हेमा पुं.	अपुर्बाय प्रकाशन	कोंकणी	७९	रु. १८/-
४०	गर्जन	नायक जयंती	" "	कोंकणी	१००	रु. २५/-

४१. अर्दुक	नायक पुंडलीक ना.	" "	कोंकणी	११६	रु.	३०/-
४२. मोगाचें लग्न	शणै गोंयबाब	कोंकणी भा. मंडळ	कोंकणी	६८	रु.	२०/-
४३. मृगजळ	नार्वेकर पी. एस.	राजहंस वितरण	मराठी	१५८	रु.	३०/-
४४. विरमुल्यो	पेरेयरा अ.	फ्रेडी जे द कोस्ता	कोंकणी	२४६	रु.	१५/-
४५. अँप्रॅन्टिस टू अ ल्युनॅटिक	राधाकृष्णन सी. एस.	ग्रेस ट्रस्ट	इंग्लीश	५०	रु.	१६/-
४६. मळबारंगमाची	रामनाथ आर.	अपुर्बाय प्रकाशन	कोंकणी	८०	रु.	२०/-
४७. ऑन युवर वे, फायन्ड द वे	सा. पिटर द.	इडविन डीसौझा	इंग्लीश	१०२	रु.	२५/-
४८. एका झाडाक घर जाय	साखरदांडे अरुण	नूतन प्रकाशन	कोंकणी	९३	रु.	२०/-
४९. हिन्दु मानवधर्म	साळगांवकर भिकाजी ज.	संस्कृती पुस्तिका	मराठी	५३	रु.	७/-
५०. महाभारत	सरदेसाय म्हाबळेश्वर	सेवा समिती	कोंकणी	१६८	रु.	२५/-
५१. सुरबूस काणयो	" "	राजहंस वितरण	कोंकणी	४०	रु.	८/-
५२. झाडे गाणे गाती	शेंडे द्वारकनाथ पी.	" "	मराठी	५०	रु.	१०/-
५३. हरवलेली माणसे	शिक्रे जनादेन ज.	दीपगृह प्रकाशन	मराठी	१२८	रु.	२०/-
५४. देवश इ रेलिजिआंव	सौज इमानुयेल. इ द. सेर्विल्य	तिपोग्राफीअ रांजेल	पुर्तुगेज	५५	रु.	-
५५. अशें पडलें	सौझा जे तिको द.	राजहंस वितरण	कोंकणी	११४	रु.	४०/-
५६. कोंकणी विसमीक्षा (तत्व आनी प्रयोग)	तडकोड एस. एम.	केदार प्रकाशन	कोंकणी	१५२	रु.	३५/-
५७. माय कलेक्शन्स	तेलीश सायोनारा अ.	-	इंग्लीश	८९	रु.	३५/-
५८. रंगमाची	तेंडुलकार प्रभाकर	अभय प्रकाशन	कोंकणी	२८	रु.	१०/-
५९. संगीत सरिता	ठाकुर विठ्ठल एस.	महाशाला कलासंगम	मराठी	१००	रु.	४०/-
६०. दुर्दैव ही तुझी कहाणी	वाडकर ज्ञानेश एम.	अमित प्रकाशन	मराठी	७०	रु.	१५/-
६१. गरिबाघरची लक्ष्मी	" "	" "	मराठी	६०	रु.	१५/-
६२. कायदा माझ्या हातांत	" "	" "	मराठी	८८	रु.	२०/-
६३. पत्रकार	" "	" "	मराठी	७२	रु.	२०/-
६४. भगवान बुद्ध	वेलीगकार अभयकुमार	संजीवनी प्रकाशन	कोंकणी	३२	रु.	५/-
६५. दीस उदेतकूच यो	" "	शणै प्रकाशन	कोंकणी	८०	रु.	२५/-
६६. कोणवेच्यो	" "	" "	कोंकणी	११५	रु.	२५/-
६७. लव स्टोरी	" "	" "	कोंकणी	५५	रु.	१२/-
६८. सोंशेमाम, सोंशेमाम	" "	" "	कोंकणी	२६	रु.	४/-
६९. साबुलगोरी	वेळुस्कार रमेश भ.	अपुर्बाय प्रकाशन	कोंकणी	१११	रु.	३०/-

स्वराज्य आयलें. सुराज्य अजून येवंक ना. हाका कारण सत्या सरकाराच्या हातांत केन्द्रित जाल्या.

सरकार अण्ण्यांत अण्णे आसूंक जाय आनी सरकार जीं कामां करता तांतलीं चडांत चड कामां लोकांनी आपणाल्या हातांत घेवंक जाय.

तरूच सुराज्य येवंक पावतलें.

‘अ-सरकारी असर-कारी’ हो जाकासायवांचो चलणुकेंत हाडले बगर सुराज्य येवपाची निखालूस आस्त ना.

सुराज्या खातीर मार्क्सान अक वाट दाखयल्ली. सरकार कामगारांनी आपणाल्या हातांत घेतकूच कोण कोणाचें शोशण करचो ना असो ताचो समज आशिल्लो.

मार्क्सक सत्येचें स्वरूप समजूंक नाशिल्लें. म्हूण

तागेलो हिशोब चुकलो.

सत्येचो स्वताचो म्हूण अक कैफ आसा.

मनीस पयसो करपा खातीर सत्या आपणाल्या हातांत घेवंक सोदता हें खरें न्हय. सत्या हातांत घेवपा खातीर तो कितल्याय पयशांचें अदक करीत. हातांत आयल्ली सत्या तिगून अुरता जायत जाल्यार कोणूच पयसो करपाचे यत्न करचो ना.

सत्येचें हें रूप लक्षांत दवरून नित्शय करूंक जाय-

सत्या आमी कोणाच्याय हातांत केन्द्रित जावंक दिवचे नात. सरकाराच्या तर निखालूस दिवचे नात.

सत्येचें विकेन्द्रिकरण करूंक पावले जाल्यारूच लोकशाय तिगूंक पावतली. जाल्यारूच सुराज्य येवंक पावतलें.

Goa goes closer to the new frontiers
of progress and prosperity
with the dawn of new era
of communal harmony,
Goodwill, amity and peace.

Issued by :

DEPARTMENT OF INFORMATION
& PUBLICITY, GOVT. OF GOA,
PANAJI-GOA.

FARMERS'-PROSPERITY
THROUGH
DEPARTMENT OF AGRICULTURE
PANAJI

WE ASSIST IN :

Promotion of Pulses and Oilseeds Cultivation by Subsidised Inputs.

Promotion of Biogas for Rural Prosperity by giving Technical Knowledge.

Availability of Quality Seeds, Saplings, Horticultural Grafts Pesticides and Weedicides.

Pest Control in different Crops for Bumper Yields.

Supply of Soil Conditioners like Mussorie Phos and Green Manures for improving Soil Fertility.

Institutional and Non Institutional Training for Farmers.

Area Expansion of Horticultural Crops like Cashew, Coconut etc.

Contact :- **nearest Zonal Agricultural Officer of your Taluka.**
or Directorate of Agriculture, Panaji

Issued by :

DIRECTORATE OF AGRICULTURE
GOVERNMENT OF GOA.
PANAJI-GOA.